

Effectief Bijbellezen

hoe leest u?

wat leest u?

Rudolf Rijkeboer

Colofon

Deze uitgave werd in 2006-2010 onder dezelfde titel gepubliceerd in het tijdschrift *Met Open Bijbel*.

Effectief Bijbellezen is een uitgave van:
Broeders in Christus Nederland.

Contact

Met Open Bijbel, Postbus 520, 3800 AM Amersfoort.
Telefoon 0318 845120 (ma-vr van 9-13 en 15-20 u)
E-mail info@metopenbijbel.nl

Kopierecht

Artikelen mogen ongewijzigd worden overgenomen, mits met bronvermelding.

Inhoud

1. De Wet na nature naleven	7
2. Eerstgeborene	9
3. De Naam van God	11
4. Lucifer	13
5. In het huis van mijn Vader	15
6. Hart en verstand	17
7. Wedergeboren worden	19
8. De Heer tegemoet	21
9. Eeuwige straf en eeuwig leven	23
10. De Schriften verdraaien	25
11. Dagelijks het kruis op u nemen	27
12. Uw behoudenis bewerken	29
13. Aanstoot geven	31
14. Op de derde dag	33
15. Rente	37
16. Rijk en arm	39

17. Dwingen binnen te komen	41
18. Merkteken van het beest	43
19. Door het oog van de naald	45
20. Hem die zij hebben doorstoken	47
21. Dit huis	49
22. De rijken	51
23. Werken van de Wet	53
24. Armen van geest	55
25. Overtuiging	57
26. Oog om oog, tand om tand	59
27. Geheimenissen	61
28. Geheiligd in de ander	63
29. De rechterstoel	65
Aanhangsel	67

Alle Bijbelpassages zijn genomen uit de NBG'51 en NBV Vertalingen, tenzij anders aangegeven.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

1 “Wanneer namelijk heidenen, die de wet niet hebben, de wet van nature naleven,

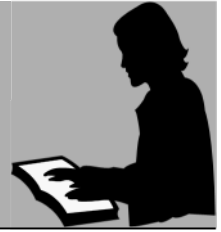
Deze uitspraak van Paulus in Romeinen 2:14 is in elke vertaling te lezen. En er is blijkbaar niemand die er zich over verbaast. Toch zou verbazing op zijn plaats zijn, want zo'n opvatting is volledig in strijd met Paulus' voorafgaande betoog. Men neemt dan aan dat Paulus hier zegt dat er heidenen [niet-Joden] zijn die, uit innerlijke morele overtuiging, in overeenstemming met Gods geboden leven, zonder die werkelijk te kennen. Maar in hoofdstuk 1 heeft hij uitgebreid verkondigd dat de heidenen zich totaal *niet* houden aan Gods wet, hoewel zij wel degelijk hadden moeten inzien dat God bestaat. Vervolgens heeft hij in hoofdstuk 2 net zo uitgebreid verkondigd dat ook de Joden zich niet aan Gods wet hebben gehouden, hoewel zij die Wet kenden. En hij vat dat samen in 3:9-10: “Ik heb immers al heel duidelijk gemaakt dat allen, zowel de Joden als de andere volken, in de macht van de zonde zijn. Zo staat er ook geschreven: ‘Er is geen mens rechtvaardig, zelfs niet één.’” Dit is trouwens ook volledig in overeenstemming met de verdere Schrift, die de mens continu voorstelt als van nature zondig en opstandig tegen God. Wanneer dat al geldt voor hen die God kennen, hoeveel te meer dan voor hen die God niet kennen. Je kunt je vervolgens met reden afvragen wat dat dan voor merkwaardige heidenen zijn die toch Gods wet volbrengen, zelfs zonder die te kennen! Dat blijken, bij goed lezen, uiteraard mensen te zijn die wel degelijk Gods wet kennen, en die bewust hebben besloten die te gaan volbrengen, door hun leven op Christus te richten. Vervolgens dienen we te weten dat er in de originele tekst geen leestekens staan; die zijn er door de vertalers ingezet. Letterlijk luidt de tekst:

“Wanneer toch heidenen die de wet niet hebben van nature doen wat de wet gebiedt dan zijn dezen ofschoon zonder wet zichzelf tot wet.”

Dit is de tekst van de NBG'51, zonder leestekens. De uitdrukking ‘van nature’ kan daarin net zo goed horen bij het voorafgaande werkwoord ‘hebben’ als bij het volgende werkwoord ‘doen’. Het merkwaardige is nu dat alle vertalers het laatste kiezen, kennelijk zonder er zich rekenschap van te geven dat Paulus zichzelf hiermee zou tegenspreken. Hoewel Luther in zijn originele vertaling blijk geeft het probleem wel degelijk te hebben gezien, want hij probeert daar in een kanttekening onderuit te komen, overigens zonder veel succes.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

dan zijn ze zichzelf tot wet, ook al hebben ze hem niet”

Maar wanneer we het in plaats daarvan koppelen aan het woord ‘hebben’, wat bedoelt Paulus dan met dat ‘van nature’? Kennelijk dit: Joden hebben de wet ‘van nature’, in die zin dat het in de natuur van Gods bedeling ligt dat Joden een wet hebben en heidenen niet. We kunnen dat weten, want we komen het in die betekenis tegen wanneer ons verderop in vers 27 wordt verteld dat de heidenen ook ‘van nature’ onbesneden zijn, en Joden daarom kennelijk van nature besneden. Hij zal daar niet mee bedoelen dat ze zo geboren zijn, dus gaat het om de natuur van Gods instellingen. De zin moet dan luiden:

“Wanneer toch heidenen, die de wet niet hebben van nature, [toch] doen wat de wet gebiedt, dan zijn dezen, ofschoon [van nature] zonder wet, zichzelf tot wet.”

Dat is ook geheel in overeenstemming met het voorafgaande vers: Niet wie de wet slechts aanhoort [de Joden, aan wie de wet wekelijks werd voorgelezen] zal voor God rechtvaardig zijn, maar wie de wet naleeft. Zoals hij ook in de verzen 25-27 zegt:

Dat u besneden bent strekt u weliswaar tot voordeel wanneer u de wet naleeft, maar wanneer u de wet overtreedt bent u toch in wezen onbesneden. En wanneer iemand die niet besneden is [een heiden] de voorschriften van de wet in acht neemt, zal hij dan door God niet als besneden worden beschouwd? Wie onbesneden is gebleven [lett.: de *van nature* onbesnedene] maar zich aan de wet houdt, zal zijn oordeel vellen over u die, ook al hebt u de wet op schrift en bent u besneden, de wet overtreedt.

Paulus vertelt ons dus niet dat er mensen zijn die van nature al zo goed zijn dat zij dingen doen die hen aangenaam voor God doet zijn, en dus al helemaal niet dat *wij* reden zouden hebben onszelf daartoe te rekenen. Zo’n opvatting zou fataal zijn. Maar hij vertelt ons dat het heil er niet alleen voor de Joden is, maar dat ook heidenen (niet-Joden) daar deel aan kunnen hebben, *mits ze Gods geboden in acht nemen*. Dat is uiteraard groot nieuws, maar het legt ons ook een duidelijke verantwoordelijkheid op: vanzelf gaat het niet.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

2

“Hij [Jezus] is het beeld

Deze woorden van Paulus in Kolossenzen 1:15 worden door velen misverstaan. Zij zien hierin een bevestiging dat Jezus al bestond vóór de schepping van de wereld. Op zichzelf zou deze uitspraak, zo opgevat, echter uitsluitend kunnen betekenen dat Jezus zelf een deel van die schepping zou zijn, en dus niet al daar vóór bestaand. Maar ook dat is niet wat Paulus wil zeggen. Het probleem zit in de betekenis van die term ‘eerstgeborene’.

In eerste aanleg duidt ‘eerstgeborene’ natuurlijk op de oudste zoon, al wordt ook de oudste dochter van Lot zo aangeduid (Genesis 19:31); maar Lot had alleen dochters en geen zoons. Toch is de term meer dan alleen maar een aanduiding van een volgorde in geboorte. De eerstgeborene was de erfgenaam van de vader, en bij het verdelen van de erfenis viel hem een dubbel deel toe. De wet gebiedt bijvoorbeeld, wanneer een man twee vrouwen heeft:

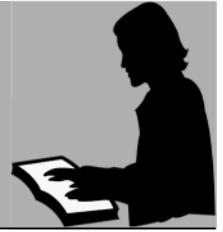
“Hij mag, wanneer hij zijn bezit aan zijn zonen vermaakt, de zoon van de vrouw die hij liefheeft niet bevoordelen ten koste van de zoon ... die het eerst geboren is. Hij moet (die zoon) als eerstgeborene erkennen, en hem dus een dubbel deel van zijn bezittingen geven. Deze zoon ... heeft (immers) het eerstgeboorterecht”. (Deuteronomium 21:15-17)

Van belang is hier die term ‘eerstgeboorterecht’; dit is het sleutelwoord.

Het valt op dat hier de oudste zoon wordt beschermd tegen een ongefundeerde voorkeur van zijn vader voor de zoon van een meer favoriete vrouw, maar dat God Zelf zich niet laat leiden door de simpele volgorde in geboorte. Van de zonen van Abraham verkiest God Isaak, de ‘zoon der belofte’, boven diens oudere broer Ismaël, als degene aan wie het eerstgeboorterecht toevalt. Van Isaaks beide zonen verkiest Hij de jongere Jakob, die er alles voor over had dat eerstgeboorterecht te verwerven, boven de ‘onverschillige’ Esau (Hebreeën 12:16). Van Jakobs zonen verwierp Hij de overspelige Ruben ten gunste van de gelovige Jozef, nota bene de op één na jongste. En van Jozefs beide zonen ging het eerstgeboorterecht naar de jongere Efraïm ten koste van Manasse. In al deze gevallen is het ‘eerstgeboorterecht’ dus losgekoppeld van de feitelijke volgorde in geboorte.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

van de onzichtbare God, de eerstgeborene der ganse schepping”

Dit moet ons duidelijk maken dat de term ‘eerstgeborene’ weliswaar in beginsel een aanduiding is van de oudste zoon, maar dat het in Bijbels verband een technische term is geworden die de erfgenaam aanduidt, de zoon die het eerstgeboorterecht ontvangt. Mensen mogen daartussen geen onderscheid maken, omdat dat zou kunnen zijn gebaseerd op onjuiste overwegingen, maar God mag dat wel, omdat Hij de harten kent.

Hiermee zijn wij nu in staat Paulus’ gebruik van de term ‘eerstgeborene’ in Kolossenzen te begrijpen. Het beeld dat hij gebruikt, tekent Adam als Gods oudste zoon, die was geschapen ‘naar Gods beeld’ (Genesis 1:27, zie ook Lucas 3:38). Maar Adam had zich misgaan, en daarmee zijn eerstgeboorterecht verspeeld. En dat is daarop niet toegevallen aan zijn zoon Kaïn, die nog veel erger zondigde, maar (net als bij de zonen van Jakob) aan een veel latere zoon, die zich wel gedroeg in overeenstemming met Gods maatstaven: Jezus. Met die uitdrukking ‘de eerstgeborene der ganse schepping’ geeft Paulus dus aan *dat van alle mensen die ooit bestaan hebben* Hij degene is aan wie dat eerstgeboorterecht is toegevallen, en die daarmee als het ware de erfgenaam van de Vader zal zijn. Natuurlijk kan God niet sterven, en in die zin heeft Hij geen erfgenaam nodig. Maar Hij heeft wel zijn Zoon aangewezen als degene die in Zijn plaats zal regeren, oordelen, en eeuwig leven schenken:

- De Vader zelf velst over niemand een oordeel, maar hij heeft het oordeel geheel aan de Zoon toevertrouwd ... er komt een moment waarop alle doden (Christus’) stem zullen horen en uit hun graf zullen komen: wie het goede gedaan heeft staat op om te leven, wie het slechte gedaan heeft staat op om veroordeeld te worden (Johannes 5:22,23, 27-29).
- Want (Christus) moet koning zijn totdat ‘God alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd’ (1 Korintiërs 15:25).
- Wie overwint zal samen met mij op mijn troon zitten, net zoals ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit (Op 3:21).

De aanduiding van Jezus als ‘eerstgeborene’ heeft dus niets van doen met een volgorde van geboorte, maar alles met de positie die Hij zal innemen als de vertegenwoordiger van zijn Vader; het gaat over zijn ‘eerstgeboorterecht’.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

3

“Ik ben aan Abraham, Isaak en Jakob verschenen maar met mijn naam HERE”

Gods woorden aan Mozes in Exodus 6:2 wekken de indruk dat de aartsvaders geen weet hadden van Zijn Naam ‘Jahweh’ maar uitsluitend van Zijn Naam ‘El Sjaddaj’. Dat kan echter onmogelijk bedoeld zijn, want de Naam El Sjaddaj komt maar zes maal voor in het boek Genesis en de Naam Jahweh zo’n 160 maal, waarvan zo’n 110 maal in de periode van de aartsvaders. En daaronder bevinden zich ook passages waarin vermeld wordt dat mensen (ook de aartsvaders) Hem aanroepen onder die Naam. Wat wordt er dan wel bedoeld?

We moeten bedenken dat in de Bijbel een naam vaak de uitdrukking is van een karakter. En hoewel El Sjaddai in onze Bijbel is vertaald met God de Almachtige (NBG’51) of God de Ontzagwekkende (NBV), zijn er redenen om aan te nemen dat het in feite meer te maken heeft met materiële zegeningen in dit leven, dus: God (El) de Zegenrijke (Sjaddaj). Het is bijvoorbeeld opvallend dat deze naam in ruim 30 van de bijna 50 maal dat hij voorkomt, is te vinden in het verhaal over Job, de man die zo rijk door God was gezegend, en vervolgens alles verloor (om het later weer terug te krijgen). Die aanduiding ‘almachtig’ komt uit de Latijnse Bijbel van de Middeleeuwen (*omnipotens*).

De Naam Jahweh (veruit de meest frequent voorkomende Naam van God in het Oude Testament) is als zodanig moeilijk vertaalbaar. In officiële en onofficiële (woord-voor-woord) vertalingen vindt je het op de meest uiteenlopende wijzen weergegeven. Maar het slaat in elk geval op Zijn verbond met Zijn volk: het kenmerkt Hem als de God die zijn beloften waarmaakt. De achterliggende betekenis wordt door God zelf aan Mozes geopenbaard in Exodus 34:6,7:

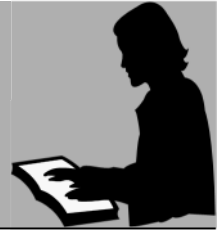
“Jahweh ging voor hem langs en riep uit: ‘Jahweh! Jahweh! Een God die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig, die duizenden geslachten zijn liefde bewijst, die schuld, misdaad en zonde vergeeft ...”

De schrijver aan de Hebreëën vertelt ons echter duidelijk (Hebreëën 11:13):

“Zij allen zijn in geloof gestorven; wat hun beloofd was zagen ze geen werkelijkheid worden, ze hebben slechts een glimp ervan begroet, en ze zeiden van zichzelf dat zij op aarde leefden als vreemdelingen en gasten.”

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

als God de Almachtige, ben Ik hun niet bekend geweest.”

We weten dus dat God de vervulling van Zijn beloften aan de aartsvaders tijdens hun leven nog niet heeft waargemaakt; dat wacht nog op hun opstanding. Wat God bedoelt, wanneer Hij tot Mozes de woorden van het citaat boven dit artikel spreekt, is dus kennelijk: Ik heb mij aan Abraham, Isaak en Jakob wel geopenbaard als een God die hen rijkelijk heeft gezegend met aardse goederen (El Sjaddaj), maar Ik heb tijdens hun leven nog geen begin gemaakt met de vervulling van de beloften die Ik aan hen heb gedaan (Jahweh); maar dat ga Ik nu wel doen, wanneer Ik jullie bevrijd uit Egypte.

Het gebruik van Gods ‘Naam’

Het Bijbels Hebreeuws kende geen klinkers, en ‘Jahweh’ werd dus geschreven als JHWH. Dat staat bekend als het ‘tetragrammaton’ (vierletterwoord). Zo wordt het in Joodse kringen ook algemeen aangeduid, want de Israëlieten vermijden van oudsher zorgvuldig die Naam uit te spreken (o.a. op grond van Exodus 20:7). Bij het voorlezen van de Schrift vervingen zij de Naam ook stelselmatig door het woord *adonaj* (heer). In het Grieks van de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) en de aanhalingen in het Nieuwe Testament, vinden we ‘Jahweh’ daarom ook altijd weergegeven als *kurios*, dat eveneens heer betekent. Zo vinden we de uitdrukking ‘Yahweh Tsabaoth’ (HERE der heerscharen) uit Jesaja 1:9 door Paulus in Romeinen 9:29 geciteerd als ‘*Kurios Sabaōth*’ (Here Sebaot). Vanaf het begin heeft men het ook in vertalingen daarom altijd weergegeven als ‘Heer’, maar vanaf de Reformatie is de gewoonte ontstaan dat dan te doen met kleine hoofdletters (HEER of HERE), om de lezer er op attent te maken dat het hier eigenlijk Gods Naam betreft. De Hebreeuwse combinatie ‘adonai Jahweh’ (de Here Jahweh) vindt men dan dus weergegeven als ‘de Here HERE’. Ook in de NBV is het, na veel discussie, uiteindelijk toch weer HEER geworden. De versie ‘Jehovah’ is overigens ontstaan uit een misverstand. Om de uitspraak weer te geven werden in later tijd de klinkers aangeduid door zogenaamde vocaliseringstekens. Maar de medeklinkers van JHWH werden gecombineerd met de vocalisatie van het door de Joden feitelijk uitgesproken adonaj. En dat resulteerde in JaHoWaH, wat door niet-Joden abusievelijk werd gelezen als Jehovah.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

4

Lucifer:

Er wordt in sommige kringen gezegd dat Lucifer de naam is van de duivel. De vraag is: is dat zo? En waar in de Bijbel kan ik dat vinden? Het antwoord op dat laatste is verrassend: nergens! Maar waar komt die naam dan vandaan? Vondel heeft er nota bene een heel toneelstuk aan gewijd; dat moet toch ergens op zijn gebaseerd? Dat klopt, en het is een boeiend verhaal.

Het boek Daniël verhaalt ons een rechtstreekse confrontatie tussen de Babylonische koning Nebukadnezar (en zijn opvolgers) en de God van Israël. Nebukadnezar was op dat moment de machtigste man van de gehele antieke wereld. Hij stamde uit de Chaldeeën, een klasse die alle wereldse wijsheid belichaamde. Met zijn 'machtige' goden Bel en Marduk achter zich, voelde hij zich ook in macht ver verheven boven dat kleine, zwakke volk van Juda, en wat hij zag als hun 'stamgod'. Hij had dat volk immers in ballingschap naar Babel kunnen voeren. God gaat die confrontatie aan en zet daarbij als zijn 'kampioen' (voorvechter) Daniël in, en zijn drie vrienden.

Het boek Daniël beschrijft ons een viertal confrontaties, drie met Nebukadnezar zelf, en één met een latere opvolger, Belsassar. En elke keer moet de Babylonier erkennen dat Daniëls God machtiger is dan hijzelf. De ene keer had de koning vooraf gepocht: 'Welke god zal jullie uit mijn handen kunnen redden?' (3:15), en God toonde hem dat Hij dat was. De andere keer had hij gepocht: 'Is Babel niet indrukwekkend, de koningsstad die ik door *mijn* grote macht heb gebouwd tot eer van *mijn* majesteit?' (4:30), en werd hij vervolgens vernederd: "totdat u erkent dat de hoogste God boven het koningschap van de mensen staat en dat *hij* bepaalt aan wie hij het verleent" (4:25). En de laatste koning kreeg tenslotte te horen: "God heeft de dagen van uw koningschap geteld en er een einde aan gemaakt; u bent gewogen en te licht bevonden; uw koninkrijk is verdeeld en aan de Meden en de Perzen gegeven" (5:26,27). God maakte op dat moment een einde aan het kortstondige bestaan van het Nieuw-Babylonische Rijk. De Perzen, die het veroverden, lieten de ballingen weer naar huis terugkeren.

We vinden dit terug in Jesaja 13 en 14. Hoofdstuk 14 vertelt het volk van Juda: "En jullie zullen het volgende spotlied op *de koning van Babylonië* aanhef-

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

de confrontatie met God

fen: ‘Het is gedaan met die slavendrijver, gedaan met zijn dwingelandij.’ In dit spotlied wordt hij beschreven als de man die zich met God wilde meten, maar die, net als zijn voorgangers, eindigde in het ‘dodenrijk’. Die begroeten hem daar met de spottende woorden:

“O morgenster, zoon van de dageraad, hoe diep ben je uit de hemel gevallen. Overwinnaar van alle volken, hoe smadelijk lig je daar geveld. Je zei bij jezelf: Ik stijg op naar de hemel, boven Gods sterren plaats ik mijn troon ... Ik stijg op tot boven de wolken, ik evenaar de Allerhoogste. Nee! Je daalt af in het dodenrijk, in de allerdiepste put.” (Jes 14:12-15)

‘Morgenster’ heeft betrekking op de planeet Venus: nog duidelijk te zien wanneer de opkomende zon alle andere sterren al overstraalt (planeten werden toen nog gezien als sterren), en die als het ware de confrontatie met de zon tracht aan te gaan. Venus wordt hier echter aangeduid met een ongebruikelijk Hebreeuws woord *helel*, afgeleid van *halal*, dat ‘stralen’ betekent, maar ook ‘pochen’. Het woord *helel* betekent dus ‘de stralende’, maar ook ‘de pocher’: een feitelijk onvertaalbare woordspeling. De Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, vertaalde het woord met *heōsforos*, ‘brenger van de dageraad’. Dat is verwant met *fōsforos*, ‘drager van licht’ (ons woord fosfor is daar van afgeleid). De Latijnse Bijbel van de middeleeuwse kerk, de Vulgata, vertaalde dat weer met *lucifer*, eigenlijk een vertaling van *fōsforos*.

Maar in de loop van de tijd hebben mensen, die geen idee hadden waar dat deel van Jesaja over ging, gemeend in hoofdstuk 14 een bevestiging te zien van het verhaal over een aartsengel die in opstand was gekomen tegen God, en die vervolgens ‘uit de hemel was gegooid’ en nu rondgaat als de duivel. Dat verhaal is eigenlijk nergens in de Bijbel te vinden (Openbaring 12:9 gaat ook over iets anders). En omdat het gewone volk geen Latijn kende, is men dat woord Lucifer geleidelijk aan gaan opvatten als de naam van die aartsengel, en dus van de duivel. Maar zoals Jesaja ons duidelijk vertelt, gaat het over de koningen van Babel. Want *zij* waren het die zich trachtten te meten met de God van Israël.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

5

“In het huis van mijn Vader zijn ...want Ik ga heen

Dit vers behoort tot de bekendste van de Bijbel. En velen menen dat Jezus Zijn discipelen hier vertelt dat er in de hemel plaats is voor heel veel gelovigen, dus hoeven zij niet bang te zijn dat er voor hen geen plaats is. Er is zelfs wel eens iemand geweest die de beschrijving van het ‘hemelse Jeruzalem’ in Openbaring 21:16 (12.000 stadiën lengte, breedte en hoogte, een ruimte van ca. 11 miljard kubieke kilometer) gebruikte als onderbouwing hiervan. Maar zo’n redenering komt voort uit een opeenstapeling van uitlegfouten.

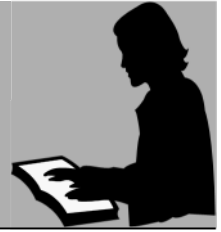
Wie de zin zo leest, meent dat met ‘het huis van Mijn Vader’ de hemel wordt bedoeld: daar ‘woont’ God immers. Maar in het OT wordt met ‘huis’, in verband met God, **altijd** de tempel bedoeld. In zijn inwijdingsgebed spreekt Salomo steeds van ‘dit huis’ (1 Kon 8), terwijl hij de hemel ‘de vaste plaats uwer woning’ noemt (vs. 39), of ‘uw woonplaats’ (NBV), maar nooit ‘uw huis’. Ook in het NT wordt ‘huis’ gebruikt voor de tempel; bijvoorbeeld: ‘Mijn huis moet een huis van gebed zijn, maar jullie maken er een rovershol van’ (Mat 21:13). En als ‘het huis van mijn Vader’ vinden we het maar twee keer. De eerste in de overeenkomende passage bij Johannes (Joh 2:16), dus ook van de tempel, en de tweede keer, ook bij Johannes, in het vers dat we bespreken (14:2). Het ligt dus voor de hand dat het ook daar over de tempel gaat.

Dan die woningen. Het Griekse woord duidt geen woonhuis aan, maar een verblijfplaats, of hooguit een logeeradres. Het is verwant aan een werkwoord dat betekent ‘blijven’, of ‘verblijven’. Als het op onderdak slaat, duidt het gewoonlijk een tijdelijke verblijfplaats aan. In verband met de tempel worden er daarom de vertrekken voor de dienstdoende priesters mee bedoeld. De NBV vertaalt het dan ook terecht met ‘kamers’. Jezus zegt dus feitelijk: In de tempel is plaats voor veel priesters. Dat betekent dat zij in Zijn Koninkrijk allen een priesterlijke functie zullen krijgen. Zoals Johannes ons later vertelt in Openbaring: “(Jezus) heeft een koninkrijk uit ons gevormd en ons gemaakt tot priesters voor God, zijn Vader” (Op 1:6).

Dan dat heengaan en een plaats gereedmaken. Jezus zegt niet dat Hij in de hemel een logeerkamer in orde gaat maken. Taalkundig zou dat nog kunnen,

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

vele woningen... om u plaats te bereiden”

maar dat bedoelt Hij niet: het gaat immers om een tempelfunctie, ook al is dat overdrachtelijk bedoeld. Hij zegt dat Hij bij zijn Vader die priesterlijke functie ‘in orde gaat maken’. Zoals Hij al eerder had gezegd dat Hij bij het oordeel tot de getrouwen zal zeggen: “Kom en neem deel aan het koninkrijk dat al sinds de grondvesting van de wereld voor jullie bestemd (in orde gemaakt) is” (Mat 25:34), en: “Wie er (in Mijn Koninkrijk) rechts of links van mij zal zitten, kan ik niet bepalen, die plaatsen behoren toe aan hen voor wie ze zijn bestemd (gereedgemaakt).” (Mar 10:40). Daarna, zegt Hij, zal Hij terugkomen en hen ‘tot Zich nemen’. De vertaling ‘meenemen’ van de NBV is hier pertinent onjuist; want als er iets duidelijk is, is het wel het feit dat Jezus, na Zijn wederkomst, op aarde over zijn Koninkrijk zal regeren, en niet vanuit de hemel. Hij gaat na zijn wederkomst dus ook niet meteen weer daarheen terug. Wat Hij zegt is dat Hij ze ‘tot Zich zal nemen’, zoals bijvoorbeeld Jozef op Gods bevel de zwangere Maria als vrouw tot zich nam (Mat 1:20).

Wat Jezus zijn discipelen hier vertelt, is daarom, vrij vertaald:

Wees niet ongerust, maar vertrouw op God en op Mij. In de tempel van Mijn Vader is plaats voor veel priesters; zou Ik anders gezegd hebben dat Ik daar een priesterschap voor jullie in orde zou maken? Wanneer Ik dan naar mijn Vader ben gegaan en dat voor jullie in orde gemaakt heb, kom Ik terug. Dan zal Ik jullie daar bij Mij je plaats geven, en dan zullen jullie (voor eeuwig) daar zijn waar Ik Zelf ben.

En die laatste zin mag u dan ook nog lezen als: ‘Dan zullen jullie net zo’n relatie met Mijn Vader hebben als Ik zelf heb.’

En dat ‘hemelse Jeruzalem’? Wel, dat is een symbolische voorstelling van het ‘heilige der heiligen’ in de tempel. In Salomo’s tempel was dat 20 x 20 x 20 el. In de ‘nieuwe tempel’ is dat in alle richtingen 12.000 stadiën (een stadië is ca. 185 m). Maar die nieuwe tempel bestaat uit gelovigen, die daarvan de levende stenen zijn (1 Pet 2:5), of de zuilen (Op 3:12). En het getal 12 heeft een vaste symbolische relatie met Israël. Dus het gaat hier over het (symbolische) aantal van de verlostten, en echt niet over de afmetingen van de hemel.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

6

“Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en en met heel uw

In onze westerse wereld heeft ‘hart’ als beeld de functie van de zetel van ons gevoel, in tegenstelling tot *verstand*, voor onze rationele overleggingen. Wanneer we van iemand zeggen dat hij ‘het te hoog heeft zitten’ bedoelen we dat hij de dingen te verstandelijk benadert en te weinig met zijn gevoel. En zolang we allemaal maar begrijpen wat we met dat hart bedoelen (want biologisch gesproken zit daar natuurlijk helemaal niet ons gevoel), is er niets aan de hand. Maar het gevaar is, dat we er niet op verdacht zijn dat dit begrip ‘hart’ in een ander cultureel verband wel eens een andere gevoelswaarde zou kunnen hebben. En dat is in de Bijbel dan ook inderdaad het geval.

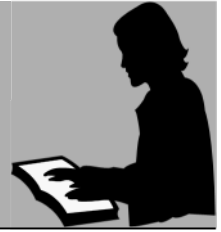
In het citaat uit Marcus 12:30, vat de Here Jezus de Wet samen, waarbij Hij in feite Deuteronomium 6:5 citeert. Eigenlijk noemt Mozes daar alleen hart, ziel en kracht. Ook in Lucas 10:27 vinden we echter vier aspecten: hart en ziel, kracht en verstand, daar genoemd door een schriftgeleerde. In Matteüs 22:37 noemt Jezus, net als Mozes, drie aspecten: hart, ziel en verstand; Hij vervangt Mozes’ ‘kracht’ daar dus door ‘verstand’. Wanneer de schriftgeleerde in Marcus 12 Jezus’ woorden herhaalt, noemt hij er ook maar drie, maar dan hart, verstand en kracht. We moeten dus constateren dat kennelijk enerzijds hart en ziel als grotendeels gelijkwaardig worden gezien (een zogenaamd parallelisme) en anderzijds verstand en kracht. Dat helpt ons alvast wat op weg.

‘Verstand’ slaat vooral op iemands *overleggingen*. Hij bedenkt hoe hij een zaak gaat aanpakken, en hoe hij zijn *mogelijkheden* (krachten) zo goed mogelijk kan gebruiken om zijn doel te bereiken; In dit geval dus het dienen van God. Weliswaar staat er ‘liefhebben’ en niet ‘dienen’, maar in de Hebreeuwse denkwereld kun je iemand niet liefhebben zonder voor hem bezig te zijn (zie bijvoorbeeld Jakobus 2:15-17). Wellicht daarom worden verstand en kracht als grotendeels gelijkwaardig behandeld. Het woord ‘ziel’ duidt in een verband als dit vooral het *wezen* van de mens aan, dat wat hij werkelijk is. En dat is dan waar dat woord ‘hart’ parallel aan staat.

Het woord ‘hart’ duidt in de eerste plaats op iemands innerlijke leven, dat wat hij werkelijk is of najaagt, in tegenstelling tot hoe hij zich naar buiten toe

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

met heel uw ziel verstand en met heel uw kracht

voordoet, de uiterlijke schijn: “Dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart is ver van Mij” (Mat 15:8). Anderzijds kan een mens zijn ware aard vaak toch niet verbergen: “Nadat hij de mensen bij zich geroepen had, zei hij tegen hen: ‘Niet wat de mond ingaat maakt een mens onrein, maar wat de mond uitkomt, dat maakt een mens onrein ... Zien jullie dan niet in dat alles wat de mond ingaat in de maag terecht komt en in de beerput weer verdwijnt? Wat daarentegen de mond uitgaat komt uit het hart, en die dingen maken een mens onrein. Want uit het hart komen boze gedachten, moord, overspel, ontucht, diefstal, valse getuigenissen en laster. Dat maakt een mens onrein, niet het eten met ongewassen handen.” (Mat 15:10,11, 17-20). Ook bij Lucas lezen we daarover, wanneer Jezus zegt: “Elke boom kun je aan zijn vruchten kennen, want van distels pluk je geen vijgen en van doornstruiken geen druiven. Een goed mens brengt uit de goede schatkamer van zijn hart het goede voort, maar een slecht mens brengt uit zijn slechte schatkamer het kwade voort; want waar het hart vol van is daar loopt de mond van over” (Luc 6:44,45). Het hart is een soort schatkamer, waar de mens zijn ware ‘schatten’ verbergt, dat wil zeggen datgene waar hij werkelijk waarde aan hecht.

In zijn prediking probeerde Jezus daarom tot dat hart door te dringen, en die werkelijke innerlijke gezindheid om te buigen tot een God-gezinde mentaliteit. Dat hart, niet het lichaam, moet rein zijn in Gods ogen, want: “Gelukkig wie zuiver [Grieks: ‘rein’] van hart zijn, want zij zullen God zien” (Mat 5:8). Maar van velen bleek dat hart ‘verhard’, zodat het geen andere waarden meer toeliet, en zelfs zijn discipelen konden daar (in elk geval voor het moment) last van hebben: “want zij waren bij de broden niet tot inzicht gekomen, maar hun hart was verhard” (Mar 6:52). En daarom moeten we ook zorgen dat er niets die God-gezinde mentaliteit in de weg kan staan: “Pas op dat jullie hart niet afgestompt raakt door de roes en de dronkenschap en de zorgen van het dagelijks leven, zodat die dag [van Jezus’ terugkomst] jullie overvalt” (Luc 21:34). Want wie God wil dienen, moet dat doen met zijn *hele* hart, of, zoals het elders heet: ‘van ganser harte’.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

7

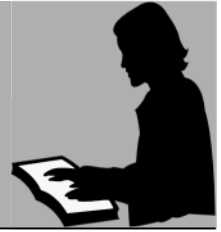
“Alleen wie opnieuw wordt geboren kan “Hoe kan

‘Wedergeboren worden’ is een vertrouwde term in het hedendaagse Christendom, maar voor Nikodemus (Johannes 3:3,4) was hij splinternieuw: wat kon die prediker uit Nazaret ooit bedoelen met die vreemde uitspraak? Een volwassen mens kan toch niet terug in de baarmoeder, om vervolgens opnieuw het geboorteproces door te maken? Waar ging dit over? Deze situatie is kenmerkend voor het evangelie van Johannes: Jezus confronteert zijn gehoor met een uiterst provocerende uitspraak, om het daarmee te prikkelen tot dieper nadenken, om zo door te dringen tot diepere waarheden. Jezus begon zijn prediking met “Bekeert u en gelooft het evangelie”, wat een moderne vertaling ooit vertaalde met: ‘jullie moeten anders gaan leven’. Maar wat Jezus aan Nikodemus vertelt, gaat niet over een wat aangepaste levensstijl: de verandering moet zo *drastisch* zijn dat het resultaat er op neer komt als zou daar een volledig nieuw mens staan.

Paulus pakt dit beeld op in zijn brieven. In Romeinen 6:6-7 (NBG’51) schrijft hij: “dit weten wij immers, dat onze *oude mens medegekruisigd* is, opdat aan het lichaam der zonde zijn kracht zou ontnomen worden ... want wie gestorven is, is rechtens vrij van de zonde.” De mens die wij vroeger waren, moeten wij dus zelfs laten kruisigen, zoals Christus Zelf gekruisigd is en met Hem die misdadiger aan dat kruis naast Hem! Niets minder dan dat is voldoende! Want die oude mens verdient slechts de dood wegens zijn zonde. In zijn brief aan Efeze gebruikt hij een iets ander beeld: de gelovigen moeten die oude mens *afleggen*, zoals je oude vuile kleren uitdoet, en de nieuwe mens *aantrekken* zoals je nieuwe schone kleren aantrekt: “Door Jezus wordt duidelijk dat u uw vroegere levenswandel moet opgeven en de oude mens ... moet afleggen, dat uw geest en uw denken voortdurend vernieuwd moeten worden en dat u de nieuwe mens moet aantrekken, die naar Gods wil geschapen is” (Efez 4:21-24). Er mag dus geen spoortje oude mens achterblijven. Ook in zijn brief aan Kolosse gebruikt hij dat beeld van vuile en schone kleren: “maar nu moet u alles wat slecht is opgeven ... nu u de oude mens en zijn leefwijze afgelegd hebt en de nieuwe mens hebt aangetrokken, die steeds vernieuwd wordt naar het beeld van zijn schepper en zo tot inzicht komt” (Kol 3:8-10).

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

het koninkrijk van God zien” iemand geboren worden als hij al oud is?”

Het zal dus duidelijk zijn dat van de gelovige een volledige inzet wordt gevraagd: niets minder dan een totale verandering van mentaliteit en karakter (‘geest en denken’) is voldoende om een broeder of zuster in de Here te worden. Maar gelukkig staan we daar niet alleen voor. In zijn gesprek met Nikodemus vertelt Jezus hem dat hij opnieuw geboren moet worden uit het *water van de doop* en de *vernieuwing door Gods geest* (Johannes 3:5). Samenvattend kunnen we dus zeggen dat de situatie de volgende is:

- Met onze doop geven we aan dat onze ‘oude mens’ sterft, als rechtvaardig oordeel over zijn zonde die kan niet blijven leven.
- Wanneer wij opkomen uit het doopwater wordt symbolisch een nieuwe mens geboren; maar die moet vervolgens nog wel opgroeien.
- Door vrijwillig die doop te ondergaan, geven we aan dat het onze diepste wens is die nieuwe mens te zijn, maar ook te blijven. Dat eist strijd, omdat onze oude mens voortdurend tracht opnieuw bezit van ons te nemen. Wij moeten echter juist voortdurend vernieuwd worden naar Gods beeld.
- Omdat we die strijd zonder Gods hulp niet aan zouden kunnen, heeft God ons hulp beloofd door Zijn Geest. Alleen zo kunnen wij onze wedergeboorte ook in de praktijk waarmaken.
- Dat betekent dat we met die hulp dagelijks moeten, maar ook kunnen, strijden om *Christus’* gezindheid tot de *onze* te maken, en zo ‘tot inzicht’ te komen en toe te groeien naar zijn voorbeeld.

Helaas heeft zich in een deel van het christendom echter de visie ontwikkeld dat ‘wedergeboorte’ iets is dat je *overkomt*, wanneer God je de heilige Geest schenkt. Wedergeboorte is dan iets dat *God aan ons* doet, iets waarvoor je zelf niets hoeft te doen, maar dat je ontvangt, en waar je dus (extreem gesteld) alleen maar op hoeft te wachten. Terwijl de leer van Jezus en de apostelen duidelijk maakt dat wedergeboorte iets is dat we *zelf* moeten doen, met al onze inzet; waarbij we dan, wanneer we dat inderdaad met alle inzet doen, Gods bijstand door Zijn Geest mogen verwachten. Jezus’ woorden tot Nikodemus waren daarom geen uitleg van een academisch theologisch begrip, maar een ernstige waarschuwing, die ook voor ons geldt.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

8

“Dan zullen wij ... worden weggevoerd en gaan we

De apostel Paulus schrijft in 1 Tessalonicenzen over wat er zal gebeuren bij de wederkomst van Christus. De aanleiding is een misverstand dat is gerezen onder de gelovigen te Tessalonica. Sinds Paulus' prediking zijn enkele van hun leden gestorven, en zij menen dat de gestorvenen nu die wederkomst zullen mislopen. Paulus probeert ze gerust te stellen door erop te wijzen dat God ook de gestorvenen met Christus zal verenigen. Helaas is de NBV hier niet erg nauwkeurig, terwijl de betekenis van de NBG'51 wat teveel versluierd is door verouderd taalgebruik. Paulus zegt echter ongeveer het volgende:

“Broeders en zusters, wij willen u niet in het ongewisse laten over hen die zijn ingeslapen, zodat u niet hoeft te treuren, zoals zij die geen hoop hebben. Want als wij geloven dat Jezus (*niet alleen*) is gestorven (*maar ook*) is opgestaan, dan betekent dat, dat God op dezelfde wijze (*ook*), door Jezus, hen die ingeslapen zijn samen met Hem zal leiden.” (1 Tes 4:13,14)

Met andere woorden: zoals God Jezus uit de dood heeft opgewekt, zo zal Hij dat ook doen met hen die in Jezus zijn gestorven.

En om alle twijfel weg te nemen, voegt hij daaraan toe:

“Wij zeggen u met een woord van de Heer: wij, die in leven blijven tot de komst van de Heer, zullen de doden in geen geval voorgaan.” (vs. 15)

De doden komen dus niets tekort. En dat verduidelijkt hij vervolgens door aan te geven wat er dan *wel* zal gebeuren:

“Wanneer het signaal gegeven wordt ... zal de Heer zelf uit de hemel neerdalen. Dan zullen eerst de doden die Christus toebehoren opstaan, en daarna zullen wij, die nog in leven zijn, samen met hen worden weggevoerd op de wolken en gaan we de Heer in de lucht tegemoet. Dan zullen we altijd bij hem zijn.” (vzn 16,17)

En hij besluit dat dan met “Troost elkaar met deze woorden” (vs. 18).

Dat lijkt duidelijk genoeg. Maar helaas zijn velen dit gaan lezen alsof het ons zou vertellen dat Jezus dan de Zijnen komt *halen*, en dat de gelovigen Hem alvast tegemoet gaan, zodat Hij niet eens echt naar de aarde hoeft te komen. Zijn wederkomst zou dan eigenlijk niet eens een wederkomst zijn, want Hij keert dan halverwege al weer om. En voor de gelovigen zou dat betekenen dat

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

op de wolken de Heer in de lucht tegemoet”

zij ‘de grote verdrukking’ niet hoeven mee te maken, omdat ze dan al zouden zijn ‘weggenomen’. Maar dat is valse hoop en niet wat de Bijbel leert.

Dit berust volledig op een verkeerd lezen van het woord ‘tegemeet’. Dat woord komt op nog twee andere plaatsen in het NT voor. We vinden het in Handelingen 28, waar Paulus onderweg is van Puteoli (in de buurt van Napels) naar Rome. Wanneer dat de broeders in Rome ter ore komt, gaan ze hem tegemeet (vers 15), om hem het laatste deel van zijn reis naar Rome te begeleiden. Het is echt niet zo dat Paulus met hen weer teruggaat naar Puteoli. Maar we vinden een sprekender voorbeeld in een gelijkenis van Jezus in Matteüs 25. Daarin beschrijft Hij tien meisjes die een bruidegom tegemeet gaan, die op weg is om te trouwen met een vriendin van hen. Ze gaan in de avond met lampen op weg, en onderweg kiezen ze een plaats om hem daar op te wachten (Matteüs 25:1). Wanneer het lang duurt, vallen ze in slaap, maar midden in de nacht horen ze roepen: “Daar is de bruidegom! Kom, ga hem tegemeet.” Uit de uitleg van de gelijkenis blijkt duidelijk dat we in de bruidegom een beeld moeten zien van Christus zelf, en in de meisjes de gelovigen, die zijn komst verwachten. Maar wanneer het langer duurt dan ze verwacht hadden, ebt het gevoel van zijn naderende komst geleidelijk weg. Dan is er echter plotseling toch de roep dat Hij komt, en dan blijkt wie op zijn komst is voorbereid en wie niet.

Maar waar het ons nu om gaat is het feit dat de bruidegom *naar hen* toekomt en niet andersom. Hij komt *hen* niet halen, maar zij *Hem*, om Hem te begeleiden naar het huis van zijn bruid. Zo zal ook in werkelijkheid Jezus naar de aarde komen, en naar de Zijnen, om daar op aarde zijn Koninkrijk op te richten waarin zij volgens zijn belofte met Hem zullen zijn. Hij komt dus juist niet om de Zijnen te halen en daarna weer terug te keren naar de hemel. Want dan zou er nog steeds geen Koninkrijk zijn. Dat betekent echter wel dat de zijnen die ‘grote verdrukking’ wel degelijk vooraf zullen moeten doorstaan. Want juist dan zal blijken wie de proef kan doorstaan, zoals we ook lezen: “Zij zijn degenen die uit de grote verschrikkingen gekomen zijn. Ze hebben hun kleren wit gewassen met het bloed van het lam.” (Op 7:14)

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

9

“En dezen zullen heengaan naar de maar de rechtvaardigen

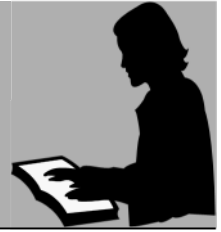
In onze taal heeft ‘eeuwig’ de betekenis van: onbegrensd in tijd. Maar in de Bijbel heeft het een andere nuance, en het is niet zonder belang dat we ons daarvan bewust zijn. Laten we dat woord daarom eens wat nader bekijken.

Het meest gebruikte Hebreeuwse woord voor eeuwig is *olam*. Het heeft gewoonlijk betrekking op Gods verbond met zijn trouwe dienaren: individuele mensen (zoals David) of Zijn volk als geheel. Het beschrijft de aard daarvan, namelijk dat Hij niet terugkomt op Zijn besluit. De gevoelswaarde is niet die van onbegrensde tijd, maar van iets dat definitief is, ‘voorgoed’, en dat dus niet meer verandert. In veruit de meeste gevallen ziet *olam* daarom ook vooruit: ‘van nu aan tot in eeuwigheid’. Het kijkt zelden terug, en ook dan voornamelijk als: ‘van eeuwigheid tot eeuwigheid’. De betekenis is dan dat Gods zorg voor de Zijnen niet pas op een goede dag is begonnen, maar altijd al deel van Zijn karakter is geweest. Zoals de omgang met hen niet weer zal ophouden, zo is zij ook niet echt pas op een bepaalde dag begonnen. Het benadrukt ook dan dus de onveranderlijkheid van God en niet een tijdsaspect.

Het belangrijkste Griekse woord, in het NT, is *aiônios*. Het wordt meestal gebruikt voor het ‘eeuwige’ leven dat de getrouwe gelovige te wachten staat; en daarnaast, in een aantal gevallen, voor de ‘eeuwige’ dood of de ‘eeuwige’ straf die de ontrouwe dienaar te wachten staat. Ook hier staat dus het definitieve voorop: wat de gelovige bij het oordeel krijgt toebedeeld is definitief en onomkeerbaar. Het leven dat hij ontvangt zal hem nooit meer afgenomen worden; en de veroordeling die hem in het andere geval ten deel valt is evenzeer ‘voorgoed’. En omdat ook hier het tijdsaspect geen directe rol speelt mag je die straf dus niet als altijd *durend* uitleggen, maar alleen zo dat er geen hoop meer is op iets daarna. Vuur spreekt in zulke gevallen van definitieve vernietiging. Judas schrijft over Sodom en Gomorra dat zij ‘daar liggen onder een straf van eeuwig vuur’ (Judas 7). Maar wie nu gaat kijken ziet geen vuur, en dat was ook in de eerste eeuw al zo. Maar Sodom en Gomorra zijn, in tegenstelling tot andere steden, nooit meer herbouwd. De straf was definitief, en toen zij vernietigd waren kon het vuur doven, want het had zijn werk gedaan. Anders gezegd: het effect was eeuwig, ook nadat het vuur gedoofd was.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

eeuwige straf naar het eeuwige leven”

Dat verschil tussen ‘altijddurend’ en ‘definitief’ vinden we ook bij Jezus’ koningschap. Daniël schrijft daarover: Zijn koningschap is een eeuwig koningschap en alle machten zullen het dienen en gehoorzamen. (Daniël 7:27). Maar Paulus’ schrijft: En dan komt het einde en draagt hij het koningschap over aan God, de Vader ... Want hij moet koning zijn *totdat* ‘God alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd’ ... En (dan) zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan (God), opdat God Zelf over alles en allen zal regeren (1 Kor 15:24-28). Oppervlakkig gelezen lijkt dat met elkaar in tegenspraak, maar Daniël had ook gezegd: (te dien tijde) zal de God van de hemel een rijk laten opkomen dat *nooit te gronde zal gaan* en dat *nooit op een ander volk zal overgaan* (Dan 2:44). Het zal dus niet weer ten val komen en er zal daarna geen ander koninkrijk meer zijn. Maar op een gegeven moment houdt ook *zijn* Koninkrijk op omdat het zijn doel bereikt heeft en het daarmee ‘overbodig’ is geworden. Als iedereen óf eeuwig leven heeft ontvangen, óf is weggedaan, valt er niets meer te regeren.

Het verwante woord *eeuwigheid* heeft in principe dezelfde lading als *eeuwig*, maar we vinden het vaak in de uitdrukking ‘in eeuwigheid der eeuwigheden’. Dat is een Hebreeuws superlatief (overtreffende trap), en dat geeft altijd extra nadruk. We vinden het daarom in de NBG’51 gewoonlijk vertaald met ‘in alle eeuwigheid/eeuwigheden’. De NBV vertaalt het soms met ‘voor eeuwig en altijd’, wat goed dat definitieve karakter benadrukt. In het NT komt het buiten Openbaring tien maal voor en heeft dan vrijwel uitsluitend van doen met Gods heerlijkheid, of met de lof die Hem toekomt. In Openbaring (dertien maal) heeft het voornamelijk te maken met Jezus die leeft en Koning is ‘tot in alle eeuwigheid’. Hij wordt ook hier dus, maar nu met extra nadruk, voorgesteld als de definitieve Koning, Die niet meer zal worden opgevolgd of vervangen door een ander, de definitieve demonstratie van Gods gezag en heerlijkheid. Twee keer wordt de uitdrukking echter gebruikt om het definitieve aan te duiden van de verwerping van de goddelozen, en één keer voor het definitieve van de beloning van de getrouwen. Ook hier staat dus voorop dat dit alles definitief is, voorgoed; het tijdsaspect speelt ook hier geen feitelijke rol.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

10

“Daarin staat een en ander dat door onwetende Dat doen ze trouwens

De apostel Petrus schrijft in zijn tweede brief:

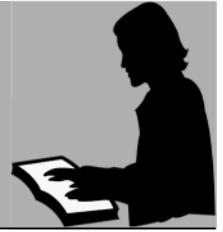
“Bedenk dat het geduld van onze Heer uw redding is. Dat heeft ook onze geliefde broeder Paulus u geschreven met de wijsheid die hem is geschonken. Daarin staat een en ander dat moeilijk te begrijpen is en dat door onwetende en onstandvastige mensen, tot hun eigen ondergang, wordt verdraaid; dat doen ze trouwens ook met de overige geschriften.” (3:15,16).

Dat wordt af en toe aangehaald als ‘bewijs’ voor de stelling dat de brieven van Paulus al in die tijd als ‘Schrift’ werden beschouwd. Maar dat is wat al te kort door de bocht. Het laatste deel van dit vers kun je lezen als: ‘... dat doen ze trouwens ook met de overige (= andere) bron van wijsheid, namelijk de Schriften’. In het Grieks is de uitdrukking ‘de overige geschriften’ een combinatie van de beide gedachten ‘de overige bron’ en ‘de Schriften’. Die taal laat dat toe. De NBV tracht het probleem te omzeilen door *graphai* te vertalen met ‘geschriften’, wat meer neutraal klinkt. Maar dat ziet voorbij aan het feit dat dit woord in het NT in *alle* andere (127) gevallen waar het voorkomt, *altijd* slaat op de Joodse Schrift(en), die wij aanduiden als het Oude Testament. Dat was een vaste groep boeken, waar niets van af kan gaan, maar waar ook niet bij zou komen. Maar dat neemt niet weg dat een woord van een apostel, gesproken of geschreven onder invloed van Gods Geest, wel degelijk dezelfde status zou hebben: een woord van God. Niet pas later, maar al vanaf het moment dat de apostelen op de pinksterdag van Jezus de Geest ontvingen.

Om te begrijpen waarom Petrus dit hier zegt, moeten we de omstandigheden in aanmerking nemen. Zijn brief zal zijn geschreven aan dezelfde gemeenten als zijn eerste brief (zie 2 Petrus 3:1). Dat zijn gemeenten in het grootste deel van het huidige Klein-Azië. Het is dus een algemeen rondschrijven. Veel van deze gemeenten (niet alle) zijn ontstaan door het predikingswerk van Paulus. We zitten inmiddels in de laatste jaren van de regering van keizer Nero, en kort vóór het begin van de Joodse opstand. Paulus zit dan al gevangen in Rome, of is wellicht zelfs al terechtgesteld. Ook Petrus is in Rome (het ‘Babylon van 1 Petrus 5:13 kan alleen maar Rome betekenen), maar is wellicht nog vrij. In zijn eerste brief vermaant Petrus zijn lezers de overheid onderdanig te

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

mensen wordt verdraaid ook met de overige geschriften”

zijn en geen aanleiding te geven voor een zwaardere vervolging dan zij toch al te lijden hebben. Hij lijkt zijn lezers te willen aansporen toch vooral niet mee te doen met die Joodse opstand, die hij duidelijk ziet komen. Want hij kent de profetie van Daniël dat Jeruzalem zal worden verwoest (Daniël 9:27), die Jezus ook nog eens heeft herhaald (Matteüs 24:15,16, Lucas 21:20-22). Wie zich bij die opstand aansluit, zal strijden tegen God. Schrijvend vanuit Rome, kan hij de dingen niet openlijk bij de naam noemen, maar zijn verwijzingen naar de eerdere verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnezar maken dit waarschijnlijk.

Om de schijn te vermijden dat hij iets verkondigt dat in gaat tegen Paulus, zoekt hij echter aansluiting bij Paulus’ prediking, die zij immers kennen. Maar dan moet hij er ook op wijzen dat sommigen aan die woorden van Paulus een andere uitleg geven. En daar doelt hij op in dit vers. Want er waren meerdere kanalen waardoor God tot de gelovigen kon spreken: door de Schriften (ons OT), door Jezus, en door de geïnspireerde woorden, mondeling of schriftelijk, van de door Jezus aangestelde apostelen. Geen van deze bronnen mochten ze ter zijde schuiven of veronachtzamen, en al helemaal niet verdraaien. Want in al deze gevallen betrof dit het Woord van God. In zijn eerste brief aan Korinthe schrijft Paulus de ene keer: “Hun, die ... beveel niet ik, maar de Here ...” (1 Kor 7:10, NBG’51), en de andere keer: “Maar tot de overigen zeg ik, niet de Here ... (vs. 12). Voor het eerste kan hij verwijzen naar iets dat Jezus al bij zijn leven op aarde heeft verkondigd, en voor het andere geeft hij een aanvullende regel, maar beide zijn Gods woord. Het betekent echter beslist niet dat het ene Gods wil is, en het andere ‘alleen maar’ de mening van Paulus. De komende val van Jeruzalem, de verwoesting van de tempel en het definitieve einde van de offerdienst van het Oude Verbond zou daadwerkelijk een ‘eindtijd’ zijn (1 Petrus 4:7). Daarom herinnert Petrus hen eraan dat die ‘eindtijd’ zich, volgens datzelfde woord van Jezus zou kenmerken door valse leer en valse leraars (Matteüs 24:10-13). En dat zou zich niet beperken tot verdraaiing van ‘de Schriften’, maar ook van de woorden van Jezus, of — dit geval — van de (door Gods Geest geïnspireerde) woorden van de apostelen.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

11

“Wie achter Mij aan wil komen moet en dagelijks

De Bijbel geeft ons vier evangeliën, want elke evangelist wil ons iets aparts leren. Zijn verhaal moet dat duidelijk maken, en hij heeft daarvoor een keus gemaakt uit het vele beschikbare materiaal. Wat aan zijn boodschap geen bijdrage levert, laat hij weg; wat dat wel doet neemt hij op of benadrukt hij. Matteüs schrijft zijn evangelie om Jezus' koningschap te benadrukken. Daarom begint hij het met de machtsstrijd tussen Herodes en de nieuwgeboren koning. Lucas benadrukt de eisen van discipelschap, en *zijn* selectie is bedoeld om juist *dat* te illustreren. Daarom vinden we bij Lucas gebeurtenissen of uitspraken soms wat anders weergegeven dan bij Matteüs, of bij Marcus.

Discipelschap

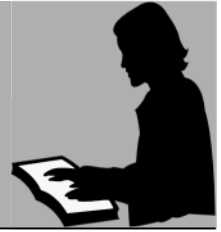
Lucas begint zijn verhaal met allerlei gebeurtenissen rond Jezus' geboorte en kinderjaren. Toch gaat het hem niet om de jonge Jezus, maar om een aantal profetische uitspraken, door anderen of door engelen over Hem gedaan. Die uitspraken benadrukken dat Hij niet alleen de lang verwachte Koning uit het huis van David zou zijn, maar ook de (lijdende) Knecht uit de profetieën van Jesaja. Maar als Lucas' boodschap gaat over discipelschap, dan moeten we wel aannemen dat Lucas ons daarmee wil vertellen dat *ook wij* eerst zulke 'knechten' moeten zijn, loyale dienaren, voordat we met Hem koning kunnen zijn. En daarin moeten we ons spiegelen aan onze Heer: loyaal, zonder klagen, lijdzaam zelfs, indien nodig. En zo vinden we juist bij Lucas deze uitspraak van Jezus: “wanneer jullie alles gedaan hebben wat jullie is opgedragen, zeg dan: Wij zijn maar knechten, we hebben enkel onze plicht gedaan” (Luc 17:10). Dit vinden we bij geen van de andere evangelisten; het is uniek voor Lucas.

Je kruis opnemen

Wat we wel ook elders vinden, is: “Wie achter Mij aan wil komen, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en Mij volgen” (Mar 8:34, Mat 16:24). Maar Lucas voegt daar nog iets aan toe: “... die moet **dagelijks** zijn kruis opnemen ...” (Luc 9:23). En ‘je kruis opnemen’ betekende in die tijd maar één ding: op weg gaan naar de plaats van je executie. Jezus zegt hier dat wij, net als Hijzelf, bereid moeten zijn ons leven te geven: “Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen; maar wie zijn leven verliest omwille

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

zichzelf verloochenen zijn kruis op zich nemen en Mij volgen”

van Mij, zal het behouden” (vs. 24). Lucas illustreert dat dienaarschap verder met het verhaal van Simon van Cyrene, die door de Romeinen werd gedwongen Jezus’ kruis te dragen toen Jezus daar zelf niet langer meer toe in staat was. Ook dat is een les: Jezus heeft veel voor ons gedaan; Hij is zelfs voor ons gestorven. Maar er komt een punt waar ook wij onze bijdrage moeten leveren. Alleen zo kunnen wij tonen dat wij er van onze kant alles voor over hebben om Hem te volgen. Ook Marcus en Matteüs vermelden dat, maar pas aan het eind van de alinea over Jezus’ gang naar Golgotha. Bij hen komt het pas wanneer Jezus zelf inderdaad niet meer verder kan. Maar bij Lucas staat het voorop: voor hem is *dat* blijkbaar het belangrijkste feit van de kruisgang.

Medegekruisigd

Maar Lucas vermeldt nog iets met een kruis dat we nergens anders vinden: de belijdenis van die man aan het kruis naast Hem. Die man:

- belijdt zijn eigen schuld;
- spreekt duidelijk uit dat hijzelf inderdaad alleen maar de dood verdient;
- belijdt dat Jezus zonder schuld is, en daar ten onrechte sterft;
- belijdt zijn geloof dat Jezus nog steeds de komende Koning is;
- belijdt zijn rotsvaste geloof dat Jezus deze kruisdood zal overleven, maar ook dat hijzelf ooit aan de poort van dat Koninkrijk zal staan (dus zijn geloof in een opstanding, zowel van Jezus als van hemzelf!);
- erkent dat Jezus beslist over al of niet toelaten in dat Koninkrijk (dus dat God het ‘gehele oordeel’ aan Hem heeft gegeven, Joh 5:22).

Daarmee is deze man bij uitstek **het** voorbeeld van de ware discipel, schuld-bewust en ‘medegekruisigd’ met zijn Heer (Romeinen 6:6).

De ware discipel moet bereid zijn om zijn leven te geven. Maar dat betekent niet noodzakelijk: sterven. ‘Je leven geven’ kan ook betekenen: elke dag van je leven in Zijn dienst stellen. Wie voor het geloof sterft, hoeft maar één keer de moed op te brengen dat te doen. Wie zijn hele leven in dienst wil stellen, moet *elke dag opnieuw* die beslissing nemen, en hem ook nog *getrouw uitvoeren*. We kunnen niet anders aannemen dan dat dit is wat Lucas bedoelt met: “die moet **dagelijks** zijn kruis op zich nemen en Mij volgen”.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

12

“Blijft ... uw behoudenis bewerken want God is het,

Deze tekst (Filippenzen 2:12,13) blijkt veel vragen en misverstanden op te roepen. De één leest hier dat wij zelf geen enkele invloed kunnen hebben op onze behoudenis; zelfs het willen daarvan komt immers van God. De ander leest hier dat we die behoudenis juist met alle ijver zelf moeten bewerken. En een derde vraagt zich verbijsterd af of Paulus zichzelf hier niet tegenspreekt. Redenen genoeg om eens zorgvuldig na te gaan wat hij hier nu eigenlijk zegt.

Vreze en beven

Inderdaad spoort Paulus zijn lezers aan hun behoudenis te ‘bewerken’, wat ‘tot stand brengen’ betekent. Daarover is geen twijfel. En zij moeten dat doen met ‘vreze en beven’. Die uitdrukking kennen we. Mozes naderde de manifestatie van God in de brandende braamstruik met ‘vreze en beven’. En toen God verscheen op de berg Sinai, was hij opnieuw ‘enkel vreze en beven’. Dat kenmerkt dus de houding van mensen die worden geconfronteerd met Gods majesteit. Maar Paulus beschrijft er ook de houding van de Korintiërs mee, toen Titus daar kwam met de bevoegdheid om, namens de apostel, en dus eigenlijk namens God, af te rekenen met hun ontoelaatbaar gedrag (2 Korintiërs 7:15). En ook de houding die een slaaf dient te tonen jegens zijn menselijke heer (Efeziërs 6:5). Zijn lezers moeten die behoudenis dus wel zelf bewerken, maar met betoon van alle noodzakelijke eerbied voor God, hun Heer.

Morren en bedenkingen

In Filippenzen 2:14 zegt hij bovendien: “doet alles zonder morren of bedenkingen”. Ook die uitdrukkingen kennen we. Morren beschrijft, in de grondbetekenis, een heimelijke kritiek. En zowel hier als tijdens de woestijnreis was dat in feite kritiek op God. Bedenkingen beschrijft de houding die de juistheid van een taak of opdracht betwist. Samen beschrijft dit een mens die het niet eens is met wat God van hem verlangt, maar daar niet openlijk voor uitkomt. In plaats daarvan pleegt hij lijdelijk verzet door zijn opgedragen taak niet of onvolledig uit te voeren. Zoals Israël tijdens de woestijnreis. Paulus vermaant zijn lezers dus hun opgedragen taak — het bewerken van hun behoudenis — loyaal en stipt uit te voeren, met alle verschuldigde eerbied voor God, die hun die taak heeft opgedragen. Tot zover is hij dus duidelijk genoeg.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

**met vreze en beven,
die ... zowel het willen als het werken in u werkt”**

Wat God doet

Maar als zij zelf hun uiterste best moeten doen voor het bewerken van hun behoudenis, wat is dan, volgens Paulus, Gods bijdrage? Dat woord ‘werken’ is beide malen het werkwoord *energō*. Dat geeft het verlenen van kracht aan. Kracht om iets te *kunnen* doen, of kracht die ons *aanzet* om iets te doen. Ons woord ‘energie’ is er van afgeleid. Paulus beschrijft er de invloed mee van de ‘zondige hartstochten’, die ons er toe brengen dingen te doen die we voor God hadden moeten nalaten, en ons daarmee naar de dood leiden (Romeinen 7:5). Maar vaak is het kracht die God ons schenkt om te kunnen doen wat Hij ons juist wel wil zien doen: “Zoals God Petrus *kracht had gegeven* voor zijn werk onder de Joden, zo had hij mij *kracht gegeven* voor mijn werk onder de onbesnedenen” (Gal 2:8). En die kracht, zegt hij wat verderop, komt voort uit de liefde, die aan ons geloof zulke kracht verleent: “In Christus Jezus is het volkomen onbelangrijk of men wel of niet besneden is. Belangrijk is dat men gelooft en de liefde kent, die het geloof zijn kracht verleent” (Gal 5:6).

In zijn brief aan de Romeinen had Paulus vertwijfeld uitgeroepen dat hij het goede wel wil doen, maar dat hij daar telkens weer in faalt: “Ik *wil* het goede wel, maar het goede *doen* kan ik niet” (Rom 7:18). We weten nu dat het God is die ons die kracht schenkt. Maar wat bedoelt hij dan wanneer hij zegt dat God ook dat *willen* in ons werkt? Ook dat legt hij uit in zijn brief aan de Romeinen. Zijn niet-Joodse lezers zouden van God niet hebben geweten, wanneer Die hun niet was gepredikt (Romeinen 10:14,15). Uit onszelf zouden wij God niet hebben gezocht. Integendeel: *Hij heeft ons gezocht*. Alleen omdat Hij zichzelf aan ons heeft geopenbaard, is bij ons die wil ontstaan Hem te dienen. Dat heeft God zo gewild, dat is ‘zijn welbehagen’ geweest (Filippenzen 2:13). En omdat dat zo is, hebben wij de plicht daarop te antwoorden door Hem met alle ijver te dienen, in gepaste eerbied voor Hem. Want daarvoor heeft Hij ons geroepen. Daarom zegt Paulus ook “*want* God is het ...”. We mogen dat niet lezen als een reden om dan zelf niets meer te doen (omdat we dat toch niet zouden kunnen). Integendeel, we moeten dat lezen als een reden om des te meer met alle kracht te voltooien wat God in ons begonnen is.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

13

“Laten wij dan niet langer elkander oordelen, uw broeder

De woorden ‘aanstoot’ en ‘aanstoot geven’ hebben in onze taal vooral de wat vage betekenis van ergernis opwekken bij je medemens, hem ‘tegen de haren instrijken’. Maar in de Schrift heeft het in principe een meer directe betekenis: er de oorzaak van zijn dat iemand zich ‘stoot’. De meest letterlijke vertaling is dan: struikelblok. In de Wet van Mozes vinden we het woord letterlijk zo:

“Een dove zult gij niet vloeken en voor een blinde zult gij geen struikelblok leggen, maar gij zult voor uw God vrezen”. (Lev 19:14, NBG’51)

Maar meestal wordt het toch wel figuurlijk gebruikt, zoals bij Jesaja:

“(God zal voor u) de steen zijn, waaraan men zich stoot, de rots waarover de twee koningshuizen van Israël struikelen, de valstrik en het net waarin de inwoners van Jeruzalem verstrikt raken”. (Jes 8:14)

Het woord wordt hier gebruikt voor dat struikelen, maar we vinden in dit vers een aantal woorden bij elkaar, die in dit verband van belang zijn:

- een steen waaraan men zich stoot;
- een steen of rotsblok waarover men struikelt (struikelblok);
- een valstrik (gewoonlijk gebruikt voor het vangen van dieren);
- een klapnet (gewoonlijk gebruikt voor het vangen van vogels).

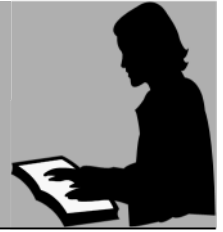
Het Grieks gebruikt voor zulke attributen het woord *skandalon*. Dat duidt eigenlijk het stokje aan dat een val of klapnet doet dichtklappen wanneer je het wegtrekt, en vervolgens zo’n val of zo’n klapnet zelf. Een dier was dan gevangen en verspeelde zijn leven! Vanuit die consequentie kreeg het woord *skandalon* (en het werkwoord *skandalizō*) de overdrachtelijke betekenis van ‘ten val brengen’ (actief) of ‘ten val komen’ (passief). In het NT betekent het dan ‘tot zonde verleiden’ of ‘van het geloof afvallig maken’. En dat is een stuk ernstiger dan bij iemand wat ergernis veroorzaken.

In het NT vinden we dit begrip vooral bij Matteüs en Marcus en in de brieven van Paulus. Zo zegt Jezus in de Bergrede bijvoorbeeld:

“Als je rechteroog je op de verkeerde weg brengt, ruk het dan uit en werp het weg. Je kunt immers beter een van je lichaamsdelen verliezen dan dat heel je lichaam in de Gehenna [de ‘gemeentelijke vuilverbranding’ van Jeruzalem] geworpen wordt”. (Mat 5:29)

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

maar komt liever tot dit oordeel: geen aanstoot of ergernis te geven”

De NBG’51 heeft hier: ‘tot zonde verleiden’. Dat klinkt al weer wat ernstiger dan ‘op de verkeerde weg brengen’. Maar eigenlijk zou je moeten vertalen ‘als het je ten val brengt’. En dat gaat heel wat verder dan een beetje irritatie.

Ook bij Paulus zien we dat, maar dan niet passief (ten val komen) maar actief (de oorzaak van iemand anders val zijn). In zijn eerste brief aan de Korintiërs heeft hij het over het eten van vlees dat eigenlijk aan afgoden was geofferd, maar dat vervolgens op de markten werd verkocht. Er liep in Korinte kennelijk een heftige discussie of dat nu wel of niet kon. De ene partij redeneerde dat die afgod om te beginnen helemaal niet bestond, dus dat vlees was uiteindelijk maar gewoon vlees, en de andere partij zag dit als toch een deelnemen aan afgodische praktijken en dus als volslagen ontoelaatbaar. Paulus richt zich dan eigenlijk uitsluitend tot de eerste partij, die in feite gelijk heeft. Maar hij betoogt dat het er helemaal niet om gaat wie gelijk heeft, maar om wat je bereikt met dat gelijk. Als dat tot gevolg heeft dat er iemand gesterkt wordt in de overtuiging dat het dienen van afgoden kennelijk toch niet zo ernstig is, en zo voor het ware geloof verloren gaat, zo ‘ten val komt’, ben je gewoon verkeerd bezig, of je nu gelijk hebt of niet. En daar zou het dus om moeten gaan:

“Dan gaat er immers iemand, die zwak is, ten gevolge van uw kennis verloren, een broeder, om wiens wil Christus gestorven is. Door zo tegen de broeders te zondigen, en hun geweten, indien het zwak is, te kwetsen, zondigt gij tegen Christus. Daarom, indien wat ik eet, mijn broeder aanstoot geeft [NBV: ten val brengt], wil ik in eeuwigheid geen vlees meer eten, om mijn broeder geen aanstoot te geven”. (1 Kor 8:11-13, NBG’51)

Waar het uiteindelijk om gaat is broederliefde. Maar als het alleen om wat ergernis ging, zou ook de andere partij bereid moeten zijn zich wat aan te passen. Zodra het echter gaat over mensen die van het geloof afvallig worden gemaakt, wordt het meteen bloedserieus: “Christus heeft — nota bene — met zijn leven betaald voor hun verlossing, en dat doe jij dan weer teniet omdat je zonodig dat vlees moet eten? Dat gaat je bij het oordeel zwaar aangerekend worden, broeder!” *Dat* is de ware achtergrond van dat woord *skandalon*.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

14

“Christus is gestorven voor onze zonden en Hij is begraven

De traditie wil dat Jezus is gestorven op een vrijdag, laat in de middag, en opgestaan op de zondag, rond zonsopgang. Maar regelmatig komen mensen met andere berekeningen, en zo op het oog zelfs met waterdichte argumenten. Aangezien er weinig twijfel is over de dag van zijn opstanding, betekent dit, dat zijn sterven dan wordt ‘vervroegd’ naar de donderdag, of zelfs naar de woensdag. Hoe zit dat? We zitten schijnbaar met de volgende problemen:

- Waar op de ene plaats wordt gezegd dat Jezus ‘op de derde dag’ zou opstaan, vinden we op de andere plaats dat dat zou gebeuren ‘na drie dagen’. Dat laatste zou voor ons betekenen: op de vierde dag.
- Jezus heeft het in Matteüs 12 over ‘drie dagen en drie nachten’, wat moeilijk lijkt te rijmen met elk van deze beide tijdschalen.

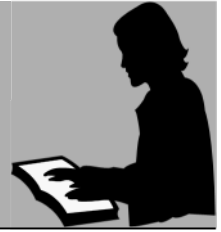
En dan is er nog de vraag hoe het rijmt met de gang van zaken op het Joodse Paasfeest. Veel blijkt echter terug te voeren op onze westerse wijze van denken. Wij lezen het met onze logica, en hebben onvoldoende oog voor de typische kenmerken van het Joodse taalgebruik van twintig eeuwen geleden.

Drie dagen

Die drie dagen vinden we meerdere malen in Matteüs, Marcus en Lucas. De uitdrukking ‘op de derde dag’ vinden we uit de mond van Jezus in Matteüs 16:21, 17:23 en 20:19 en in Lucas 9:22 en 18:33, van een engel in 24:7, de Emmaüsgangers in 24:21 en opnieuw Jezus in 24:46. Verder vinden we hem nog van Petrus in Handelingen 10:40 en van Paulus in 1 Korintiërs 15:4. De uitdrukking ‘na drie dagen’ vinden we bij Marcus in 8:31, 9:31 en 10:34, hoewel sommige handschriften daar tweemaal ‘op de derde dag’ hebben. Deze plaatsen bij Marcus komen overeen met die waar de beide andere evangelisten ‘op de derde dag’ hebben, waaruit we wel moeten concluderen dat het om dezelfde uitspraak van Jezus gaat. Maar dan gaat het ook om dezelfde tijdsperiode. Dat blijkt ook uit de vraag van de leden van het Sanhedrin aan Pilatus om het graf te bewaken ‘tot de derde dag’, omdat Jezus had gezegd dat Hij ‘na drie dagen’ zou opstaan (Matteüs 27:62-64). We moeten hier wel dezelfde periode bedoelen want het zou een beetje dom zijn om de bewaking op te heffen op de dag voorafgaand aan die aangekondigde opstanding.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

naar de Schriften en ten derden dage opgewekt, naar de Schriften”

Hoe werd in die tijd een periode berekend? Stel we beginnen op een vrijdag; dan is zondag voor *ons*: na twee dagen (zaterdag, zondag) maar voor *die tijd* was het: na drie dagen (vrijdag, zaterdag, zondag). Dat lijkt misschien vreemd, maar ze telden in die tijd nu eenmaal zowel de eerste als de laatste dag mee. Vergelijk het maar met de situatie waarin je op ‘de tweede verdieping’ moet zijn: in ons land moet je dan twee trappen op, maar in Engeland maar één (de eerste verdieping is daar de onderste, de begane grond). We zien dat ook aan het Pinksterfeest dat zeven weken na Pasen moest worden gevierd. Voor de Jood was dat echter de vijftigste dag, niet de negenenveertigste. De Griekse naam van dat feest is er zelfs van afgeleid: Pentakosta, Grieks voor vijftig. Zo werd in Israël ook iedere zeven jaar een sabbatsjaar gevierd, maar elk zevente sabbatsjaar was een jubeljaar. Voor ons zou dat het negenenveertigste jaar zijn, maar de Wet noemt dat het vijftigste jaar. Maar ‘op de derde dag’ is voor ons allebei wel de zondag.

Voor en na de sabbat

Jesus werd kort vóór een sabbat begraven, en de vrouwen gingen meteen ‘na de sabbat’ naar het graf. Zij die de voorkeur geven aan een langere periode, verlengen die daarom door een extra sabbat in te voegen. De ene zou dan die van het Paasfeest zijn, en de andere een er toevallig meteen op volgende gewone sabbat, soms zelfs nog met een veronderstelde normale dag daar weer tussen, waarop de vrouwen dan hun inkopen hebben gedaan. En soms wordt dan ook nog verondersteld dat Jesus al op de avond van die ‘tussendag’ (dus weer een dag eerder) zou zijn opgestaan, en niet pas de volgende morgen. Maar dan is die zondag intussen wel de vierde of zelfs de vijfde dag. Terwijl de Emmaüsgangers duidelijk aangeven: ‘maar inmiddels is het de *derde* dag sinds dit alles [de kruisiging] gebeurd is’. Tenslotte weten we dat Martha had geprotesteerd tegen het weer openen van Lazarus’ graf, omdat er ‘al een lijk-lucht’ zou zijn, want het was ‘al de vierde dag’, en de ontbinding was dus al begonnen. Terwijl van de Christus stond geprofeteerd dat zijn lichaam ‘geen ontbinding zou zien’. We kunnen dus alleen maar constateren dat Hij inderdaad op de derde dag moet zijn opgestaan.

Drie dagen en drie nachten

Maar er is nog die tekst in Matteüs: “Zoals Jona drie dagen en drie nachten in de buik van een grote vis zat, zo zal de Mensenzoon drie dagen en drie nachten in het binnenste van de aarde verblijven” (Mat 12:40). In die andere teksten betekende ‘dag’ een etmaal (of een deel daarvan), maar hier is ‘dag’ de periode tussen zonsopgang en zonsondergang; de volgende twaalf uur vormen de nacht. Maar van vrijdag voor zonsondergang tot zondag voor zonsopgang heb je toch maar hooguit twee dagen en twee nachten. Hoe zit *dat* dan? Allereerst moeten we constateren dat het ‘vervroegen’ van de kruisiging naar een donderdag geen oplossing brengt, omdat de zondag dan de vierde dag zou zijn geweest en niet de derde, zoals we de vorige keer al zagen. En als je de opstanding stelt *na* zonsopgang, heb je hooguit drie ‘dagen’, maar nog steeds maar twee nachten.

Het tijdstip van de opstanding

Wat weten we eigenlijk van het tijdstip van de opstanding? Marcus vertelt ons dat de vrouwen op de eerste dag van de week rond zonsopgang bij het graf kwamen en het leeg vonden. Lucas spreekt van ‘vroeg in de morgenstond’. De uitdrukking die hij gebruikt betekent ‘zeer vroeg’, dus heel kort na zonsopgang. Johannes schrijft (van Maria van Magdala) dat zij ging ‘terwijl het nog donker was’. Gecombineerd betekent dit dat de vrouwen, waaronder Maria, op weg gingen toen het nog donker was, en bij het graf aankwamen toen het net licht werd of was. Voor het overige weten we alleen dat Jezus toen reeds was opgestaan. Matteüs spreekt eveneens van een gaan ‘tegen het aanbrenken van de morgen’, maar noemt dan iets dat we bij de anderen niet vinden:

“Plotseling begon de aarde hevig te beven, want een engel van de Heer daalde af uit de hemel, liep naar het graf en rolde de steen weg”. (Mat 28:2).

De bewakers vluchten, terwijl de engel aan de vrouwen vertelt dat Jezus zich niet meer in het graf bevindt omdat Hij is opgestaan. Eigenlijk weten we dan nog steeds niet wanneer die opstanding precies plaats vond, maar dit lijkt ons te willen vertellen dat het toen was, dus inderdaad rond zonsopgang.

Dag en nacht

Laten we eens kijken naar die ‘dagen en nachten’. De uitdrukking ‘dag en nacht’ komt vijftien maal voor in het OT, en nog eens vijftien maal in het NT. In al die gevallen betekent het: voortdurend. Soms volkomen letterlijk (Handelingen 9:24: “Ze bewaakten dag en nacht de stadspoorten om hem te kunnen doden”), soms wat algemener (Nehemia 1:6: “Zie hoe uw dienaar dag en nacht tot u bidt ten behoeve van uw dienaren”). Maar altijd legt het nadruk op de continuïteit. En die betekenisnuance vinden we ook wanneer er een

getal wordt genoemd voor het *aantal* dagen, terwijl er niet wordt volstaan met simpelweg *x* dagen, maar dat wordt weergegeven als ‘*x* dagen en *x* nachten’. Zo vinden we een periode van veertig dagen aangeduid als ‘veertig dagen en veertig nachten’ voor de regen die de zondvloed brengt, voor de beide keren dat Mozes op de berg was, en voor de tocht van Elia naar de Sinaï (waarvan je je toch wel kunt afvragen of hij echt dag en nacht doorging). Jobs vrienden zaten zeven dagen en zeven nachten bij hem voor ze hun gesprek begonnen, de Egyptenaar die David inlichtte over de overval op Ziklag had drie dagen en drie nachten niet gegeten, en Jona zat drie dagen en drie nachten in de buik van de vis. In het NT bracht Jezus veertig dagen en veertig nachten zonder eten door in de woestijn. Dat spreekt allemaal van continuïteit.

De uitdrukking ‘*x* dagen en *x* nachten’ is dus een Joodse zegswijze die nadruk legt, maar geen letterlijke beschrijving geeft, ongeveer zoals de populaire uitdrukking ‘nu niet en nooit niet’ bij ons. Wanneer Hij dan zegt dat Hij ‘drie dagen en drie nachten’ in het graf zou liggen, zal die nadruk dus slaan op het feit dat Hij niet, zoals bijvoorbeeld het dochttertje van Jaïrus, al weer kort na zijn sterven uit de dood zou worden opgewekt, maar dat Hij daadwerkelijk dagenlang in het graf zou liggen (hoewel ook weer niet zo lang als Lazarus, omdat zijn vlees niet tot ontbinding zou overgaan). Maar de nadruk ligt vooral op de overeenkomst met Jona. Die moest hun duidelijk maken dat de heidenen van Ninevé zich *wel* hadden bekeerd toen Jona hun vertelde dat hun stad na veertig dagen zou worden verwoest wanneer zij dat niet deden, terwijl de Joden zich *niet* zouden bekeren toen de ‘grotere dan Jona’ hun vertelde dat hun stad na veertig jaar zou worden verwoest wanneer zij dat niet deden. Want *dat* was de eigenlijke boodschap.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

15

“Als je geld leent aan iemand van mijn volk gedraag je dan niet als

Af en toe lees je in de krant dat de Islam het nemen van rente niet toestaat, en Arabische banken daarom allerlei bijzondere constructies moeten bedenken om zinvol geldverkeer mogelijk te maken, zonder dit verbod op rente te overtreden. Maar ook de Mozaïsche Wet verbiedt soms het nemen van rente. Hier en daar lees je over woeker en woekeraars, en dat klinkt al snel als onredelijke rentetarieven; maar *helemaal* geen rente? In de middeleeuwen verbood de kerk toch wel het opleggen van rente op grond van deze bepalingen. Anderzijds laat Jezus in de gelijkenis over de talenten de heer tegen de luie slaaf zeggen: ‘Had mijn geld dan bij de bank in bewaring gegeven, dan zou ik bij terugkomst mijn kapitaal met rente hebben terugontvangen’ (Mat 25:27). Deze slaaf staat hier duidelijk model voor een gelovige die schromelijk tekort schiet. En je kunt toch moeilijk aannemen dat Jezus zijn gehoor hier vertelt dat een volgeling van Hem die niet bereid is Hem van harte te dienen, dat altijd nog enigszins kan goedmaken door de Wet te overtreden. Hoe zit dat?

Wat zegt de Wet?

Om te beginnen: wat zegt de Wet eigenlijk precies? We lezen het verbod in Exodus en Leviticus (en herhaald in Deuteronomium 23). In Exodus 22:24 de bovenstaande tekst. Die vertelt ons niet dat geldschieters geen rente mogen berekenen, maar dat de uitlener zich in dit geval niet als zo’n (commerciële) geldschieter mag gedragen. De sleutel zit natuurlijk in het woord armoede. Het gaat hier niet om handelskapitaal waarmee winst gemaakt gaat worden. Het gaat om iemand die financieel aan de grond dreigt te lopen, en die noodgedwongen geld moet lenen om het hoofd boven water te kunnen houden. Je bent verplicht die te helpen, en die hulp mag geen winstgevend handeltje zijn. De nadere bepalingen in Leviticus maken dat verder duidelijk:

“Wanneer een van jullie (NBG’51: je broeder) tot armoede vervalt en zich niet kan handhaven, moet je hem bijstand verlenen ... Toon ontzag voor je God en laat je volksgenoten niet verkommeren. Wanneer je een volksgenoot iets leent, mag je hem vooraf noch achteraf rente vragen. Je mag van hem geen rente vragen als je hem geld leent, en geen winst maken als je hem voedsel geeft”. (Lev 25:35-37)

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

die armoede lijdt, geldschieter en vraag geen rente van hem”

Hulp of handelskapitaal

In een voornamelijk agrarische gemeenschap zou geld vooral worden gespaard om je, indien nodig, door tijden van tegenspoed heen te helpen, als een soort reddingsboei. Maar die reddingsboei moet er dan ook zijn voor je naasten. In dat verband is het interessant dat het bijbehorende werkwoord (rente nemen) als basisbetekenis heeft: bijten. En dan in de praktijk meestal van het bijten van een slang. Wie een naaste, die financieel aan lager wal is geraakt, geld leent tegen de verplichting daarvoor periodiek rente te betalen, verhoogt daarmee onmiddellijk zijn kosten van bestaan. Met het risico dat hij hem daarmee nog verder in het moeras duwt. Dat kan nooit de bedoeling van ‘hulp’ zijn. Kapitaal dat echter wordt gebruikt om handel mee te drijven, is bedoeld om winst mee te maken, en dan is er niets onredelijks aan de gedachte dat degene die dat geld daarvoor ter beschikking stelt, dan ook mag meedelen in die winst. Zoals je ook de producten van je handenarbeid mag verkopen aan de handelaar die ze elders weer met winst doorverkoop (Spreuken 31:24); die hoeft je hem echt niet gratis aan te bieden. En dat is niet anders wanneer je hem, in een verder georganiseerde maatschappij, in plaats van producten, handelskapitaal ter beschikking stelt. En dat is duidelijk de situatie die Jezus op het oog heeft in zijn gelijkenis.

Er is echter een ander stel woorden (zelfstandig naamwoord en bijbehorend werkwoord) dat soms met ‘woeker’ wordt vertaald, maar meestal met termen als winstbejag, woekerwinst of hebzucht. Daarbij staat de gedachte aan onrechtmatig sterk voorop en de vertaling is daarom vaak ook: onrechtmatige winst. De grondbetekenis van het daar gebruikte woord is afsnijden (bijvoorbeeld van een weefsel van het weefgetouw) of voltooiën. Qua gedachte is het daarmee verwant aan onze uitdrukking ‘iemand afmaken’, al zou je in een geval als dit in onze beeldspraak eerder termen als uitpersen gebruiken. Deze woorden verschijnen pas veel later in de Bijbel (voornamelijk bij de profeten), wanneer de maatschappij in Israël en Juda zich blijkbaar voldoende heeft ontwikkeld van haar ‘primitieve’ agrarische begin tot een meer ‘geavanceerde’ kapitalistische ‘beschaving’ als de onze.

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

16

“Kind, bedenk wel dat jij je deel van het goede terwijl Lazarus niets dan ongeluk

In de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus wijst Jezus op een misverstand waarin velen, ook in latere tijden, voortdurend blijven geloven. Het misverstand namelijk dat iemand die rijk is, kennelijk door God is gezegend, en dus wel een goed mens moet zijn, terwijl iemand die arm is, kennelijk niet is gezegend, en dus wel van alles verkeerd zal hebben gedaan. Dat misverstand is al zo oud als de wereld, maar kennelijk onuitroeibaar.

Jezus' leer in Lucas 15 en 16

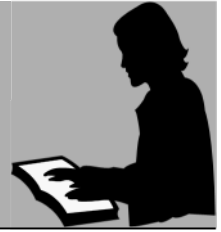
In deze gelijkenis stelt Jezus het heel zwart-wit: de rijke man van deze gelijkenis heeft zijn volledige beloning al in dit leven ontvangen, terwijl de bedelaar Lazarus tijdens zijn leven niets heeft ontvangen. Dan is het niet meer dan billijk dat Lazarus na zijn dood alsnog zijn deel ontvangt, terwijl de rijke dan niet meer moet zeuren, want die heeft zijn deel al gehad. In feite heeft de rijke zijn 'erfdeel' er al tijdens zijn leven doorgejaagd, terwijl dat van Lazarus lag te wachten tot het hem werd 'uitbetaald'. De hoofdstukindeling in onze Bijbels verbergt wel eens wat verbanden, maar we moeten dit duidelijk koppelen aan de gelijkenis van de verloren zoon een hoofdstuk eerder. Ook die had zich zijn erfdeel voortijdig laten uitbetalen, om het er vervolgens door te jagen. En niet voor niets staat daartussen de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester (let op het identieke begin in de verzen 1 en 19: Er was een rijk man ... en er was een rijk man...). Dit is niet de gelegenheid om daar in detail op in te gaan, maar de slotconclusie is in dit verband wel degelijk van belang:

“Ik zeg jullie: maak vrienden met behulp van de valse mammon, opdat jullie in de eeuwige tenten worden opgenomen wanneer de mammon er niet meer is”. (Luc 16:9)

Wanneer de rijke zijn geld had gebruikt ten bate van anderen, had hij na zijn dood nog een erfdeel mogen verwachten. Maar nu had hij dat geld volledig ten eigen bate gebruikt: hij “was gewoon zich te kleden in purperen gewaden en fijn linnen en vierde dagelijks uitbundig feest”, terwijl de bedelaar Lazarus “voor de poort van zijn huis lag, overdekt met zweren, en hoopte zijn maag te vullen met wat er ‘overschoot’ van de tafel van de rijke man” (vzn 19-21). En daarmee had hij dus al volledige uitbetaling ontvangen van zijn erfdeel.

Wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

**al tijdens je leven hebt ontvangen,
heeft gekend; nu vindt hij hier troost, maar lijdt jij pijn”**

Uitbetaling nu of straks

Eerder had Jezus er, in de Bergrede, al op gewezen dat mensen die hun aalmoezen geven, of op straat hun gebeden doen, of op opvallende wijze andere ‘vrome werken’ verrichten, met als voornaamste bedoeling door de mensen te worden gezien en bewonderd, met die bewondering hun volle loon al hebben ontvangen (Matteüs 6:2,5,16). Na hun dood hoeven zij dan verder niets meer te verwachten. Lucas gebruikt voor deze ‘uitbetaling’ het Griekse werkwoord *apolambanō*, een financiële term, die *volledige* uitbetaling aanduidt. We vinden dat woord (althans in deze betekenis) vrijwel uitsluitend bij Lucas en in de brieven van Paulus. Dus Paulus zal er wel de bron van zijn. Zo schrijft Paulus aan de gemeente in Kolosse:

“Wat u ook doet, doe het van harte, alsof het voor de Heer is en niet voor de mensen, want u weet dat u van de Heer een erfenis als beloning [*apolam-banō*: volledige uitbetaling] zult ontvangen”. (Kol 3:23,24)

Daartegenover geeft Lucas de woorden van de misdadiger aan het kruis tegen zijn maat als volgt weer:

“Heb jij dan zelfs geen ontzag voor God nu je dezelfde straf [als Jezus] ondergaat? Wij hebben onze straf verdiend en worden beloond [*apolambanō*: ten volle uitbetaald] naar onze daden. Maar die man heeft niets onwettigs gedaan”. (Luc 23:40,41)

Wanneer Jezus dus spreekt van vrienden maken met behulp van de onrechtvaardige mammon, heeft Hij het niet echt over geld, maar over de manier waarop wij omgaan met het leven dat wij nu (tijdelijk) mogen gebruiken, evenals alles dat wij daarin hebben gekregen. Want dat is het wat bepaalt of wij daarna nog in aanmerking komen voor het erfdeel dat ‘voor ons is weggelegd’ (1 Petrus 1:4, NBG’51), of dat wij worden behandeld als mensen die dat, als de jongste zoon in die eerdere gelijkenis, al voortijdig te gelde hebben gemaakt en er vervolgens doorgejaagd. En het is Johannes die ons, als de enige andere gebruiker van deze financiële term, vermaant:

“Wees op uw hoede en verspeel niet wat we bereikt hebben, maar zorg dat u *het volle loon* ontvangt”. (2 Joh 8)

Hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

17

“Ga de wegen en paden op en
want

Bovenstaand citaat (Luc. 14:23, NBG'51) komt uit de gelijkenis van dat feestmaal, waar de eerste genodigden allemaal zeiden verhinderd te zijn, en de heer des huizes zijn slaven opdroeg in hun plaats de bedelaars en de armen van de straten te halen, en vervolgens van de wegen en paden buiten de stad. Als beeld van de uitgestotenen van hun volk en van de verachte heidenen, die de plaats in zouden nemen van de leiders en vooraanstaanden van het Joodse volk. Maar toen de christelijke wereld uitging om de wereld aan zich te onderwerpen, zijn deze woorden gebruikt om de praktijk te rechtvaardigen waarbij 'ongelovigen', eveneens aangeduid als heidenen, op bedreiging met de dood zijn gedwongen zich te laten dopen en zo 'behouden te worden'. Want waren dit niet Jezus' eigen woorden? Het '*compelle intrare*' was voor de middeleeuwse kerk de rechtvaardiging geweest voor geloofsvervolging, en was dat in de tijd van de ontdekkingsreizen voor het kolonialisme. Maar had Jezus dat ook echt zo bedoeld? Je kunt zo'n vraag op drie manieren aanpakken:

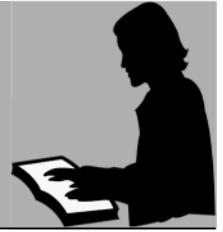
- je kunt kijken of het in overeenstemming is met de 'geest' van de Schrift;
- je kunt kijken of het taalkundig verantwoord is;
- je kunt kijken hoe die uitdrukking elders in de Bijbel wordt gebruikt.

Dan vinden we dat de Schrift duidelijk maakt dat God uit eigen vrije wil gediend wil worden, en je kunt nu eenmaal per definitie niemand dwingen iets uit vrije wil te doen. Dus het zou wat vreemd zijn wanneer Jezus dat toch zou hebben bevolen. Bovendien verkrijgt je behoudenis niet door de doop zelf, maar door na die doop als 'een nieuw mens' (wat de doop alleen maar symboliseert) een nieuw leven te beginnen. We zullen dus verder moeten kijken.

Taalkundig dan. Het Griekse *anagkazō*, dat Lucas gebruikt, betekent volgens het woordenboek: noodzaken of dwingen (a) door geweld bedreigingen, enz. (b) door toestemming, smeekbeden, enz. (c) met andere middelen. Je zult dus zelf moeten kiezen wat het meest waarschijnlijk is. Op grond van wat we hierboven opmerkten lijkt mogelijkheid (b) het meest voor de hand te liggen. De NBV vertaalt dan ook: "... en nodig iedereen met klem uit". Maar toch wordt het bijna universeel vertaald met 'dwingen', ook door zeer moderne vertalingen. Met uitzondering van 'Het Boek' en nu ook de NBV. Waar komt dat door?

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

dwing hen binnen te komen mijn huis moet vol worden”

Het Griekse *anagkazō* is afgeleid van *agkos*, dat een gebogen arm aanduidt. In de Bijbel vinden we *agkos* uitsluitend Lucas 2:28, waar de bejaarde Simeon de één maand oude Jezus ‘in zijn armen nam’. De grondbetekenis van het werkwoord *anagkazō* is dan dat je een arm om iemand heen legt om hem iets te laten doen. En dat kan op twee manieren: in een gebaar van liefde, waarmee je iemand wilt overtuigen van wat het beste voor hem is, of in een gebaar van heerszucht waarmee je iemand in de houdgreep neemt om hem je wil op te leggen. We vinden *anagkazō* in het NT wanneer Jezus, na de spijziging van de 5000 zijn discipelen ‘dwingt’ in hun boot te stappen en (zonder Hem) terug te varen naar de overkant. Paulus zegt en schrijft tweemaal dat hij als reactie op het gedrag van anderen ‘genoodzaakt was’ iets bepaalds te doen. En aan de Galaten schrijft hij driemaal dat Joodsdenkenden wel of niet proberen bekeerlingen uit de heidenen te ‘dwingen’ Joodse voorschriften in acht te nemen. We mogen aannemen dat daar in geen van deze gevallen werkelijk geweld aan te pas is gekomen. Wat dan overblijft is een bekentenis van Paulus dat hij tijdens zijn vervolging van de christenen had geprobeerd zijn arrestanten door foltering ‘tot lasteren te dwingen’ (Handelingen 26:11).

Maar ik gebruikte bewust die Latijnse vorm ‘*compelle intrare*’. Die staat zo in de Latijnse Bijbel van de Middeleeuwen. Het Latijn kent echter twee woorden *compello*. Eerst een *compello* dat verwant is aan *appello*: een dringend beroep op iemand doen (ons appelleren komt daar vandaan). Dat moesten de slaven uit die gelijkenis doen. Maar er is ook een *com-pello* dat is samengesteld uit *pello* drijven (zoals van vee) en het voorzetsel *cum* (in samengestelde woorden vaak geschreven als *com* of *con*). Dat is dus: bijeendrijven, en daar komt dan zonodig wel geweld aan te pas. Van daaruit heeft het de betekenis ‘dwingen’. We weten niet meer wat de Latijnse vertalers bedoelden toen ze *anagkazō* vertaalden met *compello*, maar de kerk heeft het in elk geval gebruikt als dat tweede woord, om er haar beleid mee te rechtvaardigen. Die voorkeur voor ‘dwingen’ als vertaling van *anagkazō* zal dus wel een groot deel berusten op dat andere woord *compello*, dat zich zo geschikt liet gebruiken als excuus voor on-Bijbels gedrag.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

18

“Het beest liet bij alle mensen, jong en oud, een merkteken zetten

Over dit ‘teken’ in Openbaring 13:16 bestaan allerlei opvattingen. Sommigen denken dat het gaat om het logo van de Europese Commissie, maar velen denken tegenwoordig dat we allemaal een onderhuidse chip zullen krijgen, en dat we alleen nog zullen kunnen kopen en verkopen wanneer we die hebben. Maar wie ook maar een klein beetje vertrouwd is met de Bijbel, zou moeten begrijpen dat dit beeldtaal is. Bovendien: onderhuidse chips laten zich slecht zetten op je voorhoofd; daar zit je huid veel te dicht op het bot. Laten we daarom maar eens wat verder kijken naar het gebruikte woord.

Snijwerk

Dat woord is *charagma*, dat (vrijwel) alleen voorkomt in Openbaring. Maar vanuit klassiek Grieks valt er toch veel over te zeggen. Het behoort tot een groep woorden die is afgeleid van een stam die iets van snijden betekent. Een *charax* is een puntig gesneden paal, die bijvoorbeeld in de grond wordt gestoken om een wijnstok op te binden, of om een palissade te maken. Van daar betekent het ofwel een verdedigingswerk (‘bolwerk’) van een stad, of juist een belegeringswerk, en dan ook de belegering zelf van die stad. Maar in een andere richting vinden we het woord *charagma* gebruikt voor een snijwerktuig, en dan ook een stuk houtsnijwerk dat daarmee is gemaakt, en op die manier ook een gesneden afgodsbeeld. Vooral in klassiek Grieks wordt het zo gebruikt, maar we vinden het ook zo in Handelingen 17:29.

Een derde betekenis is die waarbij een gesneden vorm wordt gebruikt om iets te brandmerken. In klassiek Grieks werd het zo gebruikt voor een brandmerk op paarden, waarmee de eigenaar aangaf dat dit *zijn* paard was. Een paar duizend jaar later werd in Amerika zo vee gebrandmerkt. En, in de zuidelijke staten van de VS, ook negerslaven die op de plantages werkten.

Ook de Grieks-Romeinse wereld kende slaven: de huis-slaven, en de dwangarbeiders op de plantages en in de mijnen. De eerste groep, de huis-slaven, had vaak nog een redelijk goed leven. Zij waren huispersoneel, en hun diensten werden door hun meesters vaak hoog gewaardeerd. Niet zelden hadden zij een verantwoordelijke positie, en vaak genoten ze relatief veel vrijheid. Ze bezaten in latere tijd ook een relatief goede rechtspositie. Voor de slaven op

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

rijk en arm, slaaf en vrije, op hun rechterhand of op hun voorhoofd”

de plantages en in de mijnen lag dat totaal anders. Zij waren volkomen rechteloos. Vaak werden zij gebrandmerkt om weglopen te voorkomen, terwijl bij een huisslaaf het eigendomsrecht, wanneer zijn meester dat al nodig vond, eerder zou worden aangegeven door het dragen van een ijzeren halsband met een ‘penning’ met het adres van zijn meester en de belofte van een beloning bij terugbrengen. Wanneer een huisslaaf zich, in de ogen van zijn meester, had misdragen, was verbanning naar een plantage een mogelijke straf, die hij evenzeer vreesde als onmiddellijke executie.

Het brandmerk en het zegel

Dat ‘teken’ van het beest is dus de symbolische aanduiding van een brandmerk, waarmee de macht, die door het beest wordt voorgesteld, haar onderdanen markeert als haar slaven, die haar absolute gehoorzaamheid verschuldigd zijn. Wie zo gemerkt is, is haar eigendom; die heeft geen recht meer op een eigen leven, en ‘weglopen’ wordt bestraft met de dood. Maar, anders dan bij de Romeinse slaven (en die op Amerikaanse plantages), gaat het hier om een vrijwillig aangegane dienstbaarheid. Je maakt jezelf tot de slaaf van deze wereld en van haar afgod: het materialisme. Of van een goddeloze overheid, om vervolging te ontlopen. Maar in feite steeds tot een vrijwillige slaaf van de zonde. Zonde is echter als een loverboy, wanneer die je eenmaal in zijn macht heeft, laat hij je niet meer los. En tegen die tijd is er niets vrijwilligs meer aan. Dan kun je niet meer kiezen, en de weg waar je je dan op bevindt kent maar één eindbestemming: de dood.

Maar er is nog een ander woord met deze woordstam. Dat is *charaktèr*, ons woord karakter. Ook dat beschrijft de afdruk van een gesneden vorm, maar dan niet als brandmerk, maar als een zegelafdruk, gedrukt in nog zachte was. We vinden dat in Hebreeën 1:3, waar Jezus wordt aangeduid als “de afstraling van Gods heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen”. Als ‘zegel’ vormt Hij de volmaakte afbeelding van God zelf. En wij moeten op onze beurt *daar* weer de afbeelding van worden. En dat is de betekenis van dat zegel dat in Openbaring wordt verleend aan hen die God dienen voordat de plagen over de wereld losbarsten (Openbaring 7:3 en 9:4).

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

19

“Het is gemakkelijker voor een kameel om dan voor een rijke

Deze woorden van Jezus in Matteüs 19:24 zijn van het begin af niet goed begrepen, zoals de verslagenheid van Jezus' discipelen toont: “Maar wie kan dan behouden worden”? Jezus' antwoord hierop was: “Wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God” (Luca 18:25).

Nu is er een stijfbeeld die *adynaton* – van het Oudgriekse ἀδύνατον – heet. Hiermee wordt iets dat niet mogelijk is op een overdreven manier beschreven alsof het wel mogelijk is. Met zo'n overdrijving beoogt de spreker een humoristisch effect, of verkondigt hij een bepaalde wijsheid. Een *adynaton* berust in principe altijd op beeldspraak.

Jezus' woorden zouden erop kunnen duiden dat Hij hier deze stijfbeeld gebruikte. Het probleem dat zijn discipelen er dan mee hadden, is dat zij de beeldspraak wel kenden, maar de toepassing van Jezus op een rijke niet.

Er zijn allerlei pogingen gedaan de beeldspraak als zodanig terug te vinden en te verklaren. Zo waren er, volgens vele commentaren, in de stadsmuren van steden in Bijbelse tijden, naast de grote poort waar de handelaren met hun kamelen doorheen gingen, smalle deurtjes. Als na zonsondergang de grote poort gesloten werd, en er dus geen mensen met kamelen en handelswaar de stad binnen konden gaan, kon een gewone reiziger nog altijd door dat kleine deurtje glippen. Dit deurtje werd de 'naald' genoemd. Het was dus onmogelijk om een grote kameel door dat deurtje te krijgen. Had Jezus zelf niet gezegd: “Ga door de nauwe poort naar binnen. Want de brede weg, die velen volgen, en de ruime poort, waar velen door naar binnen gaan, leiden naar de ondergang. Nauw is de poort naar het leven, en smal de weg ernaartoe” (Matteüs 7:13,14)? Maar feitelijk is er geen historisch bewijs voor deze stelling, hoe aantrekkelijk die ook klinkt.

Een minder vaak gehoorde, maar evenzeer creatieve oplossing is deze: Het woord voor kameel is in het Grieks *kamēlos*. Maar er zou oorspronkelijk *kamillos* hebben gestaan, dat ankerkabel betekent. Jezus zou dan hebben gesproken over een draad zo dik als een scheepskabel in een situatie waar je normaal een draadje naaigaren zou gebruiken. Inderdaad zijn er enkele handschriften die zo lezen. Maar helaas: het gaat om enkele laatmiddel-

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

door het oog van een naald te gaan, om het koninkrijk van God binnen te gaan”

eeuwse handschriften, die we niet als van erg groot belang mogen beschouwen. Het lijkt er eerder op dat de overschrijvers daar een eigen oplossing hebben verzonnen, dan de ‘oorspronkelijke’ versie van Jezus’ uitspraak hebben weergegeven.

Meer voor de hand ligt het dan om te gaan zoeken naar parallelen in de oude rabbijnse literatuur. En dat blijkt inderdaad zo te zijn. Hierin wordt vaker gebruik gemaakt van voorbeelden die iets aanduiden dat zowel onlogisch als onmogelijk is. In de Talmoed (zeg maar: de vertaling van de Mozaïsche wet in praktische voorschriften voor het dagelijkse leven) wordt tweemaal geschreven over de onmogelijkheid een olifant door het oog van een naald te krijgen, als voorbeeld van iets dat absoluut onmogelijk is (de olifant kan dan heel goed een extra overdrijving zijn, omdat die nog groter dan een kameel is). En verder vinden we zo’n onmogelijkheid geïllustreerd in het willen laten dansen van een kameel in een korenmaat. In het eerste voorbeeld herkennen we dat oog van de naald. En in het tweede vinden we zowel een kameel als een goede illustratie van iets dat niet alleen onmogelijk is (in verband met de beperkte afmetingen van die korenmaat) maar evenzeer onlogisch (waarom zou je een kameel willen laten dansen?).

We kunnen dus maar het beste besluiten dat dit oog van de naald inderdaad het oog van een naald is en geen nauw stadspoortje, en dat die kameel inderdaad een kameel is en geen scheepstros. Maar dan leert het ons wel dat Jezus geen wereldvreemde leraar was, maar iemand die in zijn onderwijsmethoden gewoon een rabbi was, een godsdienstleraar, die als kind van zijn tijd en wereld, gebruikmaakte van de mogelijkheden die de taal Hem bood.

Wij kennen de uitdrukking “door het oog van de naald gaan” ook. Die gebruiken we als iemand ternauwernood aan iets ontkomt. Dat zouden wij, op de wijze zoals Jezus deed, kunnen toepassen op de woorden van Petrus, die zei: “Indien de rechtvaardige ternauwernood behouden wordt, waar zal dan de goddeloze en zondaar verschijnen?” (1 Pet 4:18). Met andere woorden: als de rechtvaardige behouden wordt, is hij “door het oog van de naald gekropen”, maar net aan het lot van de goddelozen en zondaren ontkomen.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

20

**“Een van de soldaten stak een lans in zijn zij.
‘Zij zullen hun blik richten**

Wanneer een Romeinse soldaat zijn speer in de zijde steekt van de gekruisigde Jezus, waar dan bloed en water uit komt, ziet de apostel Johannes daarin de vervulling van een tekst in Zacharia (Johannes 19:34,36,37). Maar wat bedoelt hij dan precies? Want Zacharia heeft het duidelijk over Joden, en dit is de actie van een Romein. Wat voor verband ziet Johannes nu eigenlijk tussen dat steken van die soldaat en dat vers in het OT?

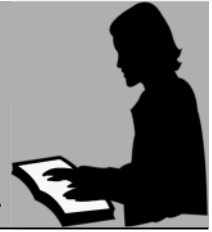
Voor dat steken gebruikt hij niet hetzelfde Griekse woord als in zijn citaat uit Zacharia. Als die steek zelf daar de vervulling van was, zou hij zijn woordkeus daar toch wel aan hebben aangepast? Voor de actie van die soldaat gebruikt hij het ongebruikelijke woord *nussō*, dat in de hele Bijbel alleen maar hier voorkomt. Het is taalkundig verwant aan *nussa* dat de ‘stootsteen’ aanduidt, die dient als keerpunt voor de wagenrenners in de renbaan (en dat we in de Bijbel dus niet vinden). In dat citaat uit Zacharia gebruikt hij *ekken-teō* (doorboren) dat in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) inderdaad in Zacharia wordt gebruikt. Het is daar de vertaling van het Hebreeuwse *daqar*, dat in het hele OT maar op een tiental plaatsen voorkomt.

Dat *daqar* beschrijft altijd een dodelijke wond, meestal door een zwaard, waarbij het lichaam inderdaad volledig wordt doorboord. Maar dat was niet wat die Romeinse soldaat deed. Verdere studie van *daqar* wijst uit dat het vrijwel steeds wordt gebruikt in een oorlogssituatie. Maar de allereerste maal dat we het vinden, gaat het om een actie van de priester Pinechas, de kleinzoon en toekomstige opvolger van de hogepriester Aäron, die daarvoor zijn speer gebruikt in plaats van een zwaard. Hij doorsteekt en doodt daarmee een Israëliet die openlijk rituele ontucht pleegt met een Midjanitische vrouw in een situatie waarbij het volk zich afgeeft met afgoderij ter ere van de god Baäl-Peor van Moab (Numeri 25:6-8). In Zacharia komt het, buiten het vers dat Johannes citeert, nog voor in hoofdstuk 13, feitelijk maar zeven verzen verderop. Zacharia beschrijft daar dat er na de komst van de Messias in het land geen valse profeten meer zullen optreden:

“Wanneer er dan nog iemand een profetie uitspreekt, zullen zijn eigen vader en moeder, die hem zelf hebben voortgebracht, tegen hem zeggen:

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

Zo ging de schrift in vervulling: op hem die ze hebben doorstoken”

‘Jij moet sterven, want je verkondigt leugens in de naam van de HEER.’ Ze zullen hem doorsteken, zijn eigen vader en moeder, die hem zelf hebben voortgebracht, wanneer hij een profetie uitspreekt”. (Zach 13:3).

Dit verwijst naar een bepaling in de Wet (Deuteronomium 13:5,6,9). Maar wat daarbij opvalt, is dat daar uit de verzen 9-10 blijkt dat de doodstraf dient te worden voltrokken door steniging, waarbij de naaste familie moet beginnen maar ook de rest van het volk moet deelnemen. Toch wordt in Zacharia 13 het woord *daqar* gebruikt, dat daar dus kennelijk de meer algemene betekenis heeft van ‘ter dood brengen’. Maar dan ligt het voor de hand aan te nemen dat *daqar* ook in Zacharia 12:10 de betekenis heeft van ‘terecht stellen als valse profeet’. En optreden als valse profeet is in Johannes 19 inderdaad de beschuldiging waarop de Joodse leiders Jezus ter dood veroordelen.

De steekwond van die Romeinse soldaat was niet dodelijk, want Johannes heeft ons in het vers daarvóór net verteld dat zij zagen dat Jezus al dood was. Wat die Romeinse soldaat doet, is alleen maar bedoeld om dat te verifiëren. En inderdaad: Jezus blijkt dood te zijn. Wat Johannes ons vertelt, is dat daarmee aan een basisvoorwaarde voor de vervulling van Zacharia’s profetie is voldaan. Het volk zou zich ooit met verbijstering realiseren dat hun Verlosser iemand is die zij (als volk) als een valse profeet hadden terechtgesteld. En de voorwaarde daarvoor was uiteraard dat Hij inderdaad aan dat kruis is gestorven. Welnu: die verificatie door een geroutineerde Romeinse soldaat neemt alle twijfel weg: Hij was inderdaad dood. Maar Johannes citeert Zacharia nog een tweede keer: in Openbaring (1:7). En daar gaat het niet over Joden, maar over ‘alle stammen van de aarde’! Openbaring vertelt ons dat het volk van het Nieuwe Verbond alle fouten van het oude verbondsvolk opnieuw zou maken, want mensen zijn mensen. Zij (althans velen van hen) zouden de Messias opnieuw kruisigen (Hebreeën 6:6) en vervangen door een ‘andere Christus’ die meer naar hun smaak zou zijn (2 Korintiërs 11:3,4). En ook zij zullen bij de Wederkomst met verbijstering zien naar degene die zij als valse voorstelling van zaken hebben verworpen. En dat is een uiterst grimmig vooruitzicht dat we maar beter zeer serieus kunnen nemen.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

21

“Jeruzalem, Jeruzalem ... zie, uw huis ... totdat gij zegt: Gezegend Hij

Toen Jezus Jeruzalem vanaf de Olijfberg weer in al haar glorie vóór Zich zag liggen, weende Hij over haar. Hij wist dat zij ten ondergang gedoemd was, omdat ze ‘de tijd van Gods ontferming niet herkend had’ (Lucas 19:44). Daniël was daar duidelijk over geweest (Daniël 9:27), en in zijn rede op de Olijfberg, later die week, zou Hij daar nogmaals op wijzen (Lucas 21:20, vgl Matteüs 24:15). Voorafgaand aan die rede vinden we bovenstaande woorden (Mat 23:37-39), maar wat bedoelt Hij daar met ‘uw huis’? De NBV vertaalt dat met ‘jullie stad’, maar mist daarmee helaas Jezus’ bedoeling.

Dit huis

In het OT komt de uitdrukking ‘dit huis’ ruim 50 maal voor, en slaat daarbij (buiten twee maal in Genesis) *altijd* op de tempel te Jeruzalem. Bijna de helft daarvan vinden we in verband met de inwijding ervan, in 1 Koningen en 2 Kronieken, nog eens ca. 20 maal bij de herbouw na de ballingschap in Ezra, Haggai en Zacharia, en de rest in Jeremia. Salomo gebruikte de term in zijn gebed (1 Koningen 8), en God neemt die over, wanneer Hij Salomo verzekert dat Hij ‘dit huis dat gij gebouwd hebt’ (NBV: de tempel die je gebouwd hebt) heeft geheiligd. Maar Hij waarschuwt hem tegelijkertijd dat ‘dit huis tot puinhopen zal worden’ wanneer hun nakomelingen zich niet langer zullen houden aan het Verbond dat Hij met het volk heeft gesloten (1 Koningen 9:3,9). God komt daarop terug bij Jeremia, wanneer Hij hem opdraagt het volk in de tempel te waarschuwen dat de aanwezigheid van ‘dit huis’ in hun stad hen niet zal vrijwaren voor Gods toorn, zolang ze doorgaan met hun afgoderijen (Jeremia 7 en 26); en Hij herhaalt daarbij die woorden aan Salomo:

“Als jullie ... de wet niet naleven ... en niet luisteren naar mijn dienaren, de profeten, die ik telkens weer naar jullie zend ... dan zal ik met deze tempel [NBG’51: dit huis] hetzelfde doen als met Silo”. (Jer 26:4-6)

Silo (waar destijds de ark van het Verbond stond) was verwoest in de tijd van Samuël, en Jeremia’s woorden slaan op de verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnezar; maar dat zou het patroon zijn voor de latere val en verwoesting van de stad en de tempel door de Romeinen, zoals Daniël aan Jezus’ tijdgenoten had doen weten. Belangrijk is echter de volgende opmerking:

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

wordt aan u overgelaten die komt in de naam des Heren!”

“Jullie durven, terwijl jullie al die gruweldaden plegen, voor mij te verschijnen in deze tempel [dit huis], het huis waaraan mijn naam verbonden is, met de gedachte: Ons kan niets gebeuren! Denken jullie soms dat dit huis dat mijn naam draagt een rovershol is?” (Jer 7:10,11)

Wanneer zij ‘dit huis’ niet meer behandelen als Gods heilige tempel, maar als een vrijplaats voor hun goddeloos gedrag, zal ook God het niet langer beschouwen als *zijn* huis, maar als *hun* rovershol, en het laten vernietigen. Maar dat zijn juist de woorden die Jezus spreekt, wanneer Hij de tempel reinigt van alle commercieel gebruik dat daar dan weer plaats vindt:

“Jezus ... joeg iedereen weg die daar iets kocht of verkocht, ... en riep hun toe: ‘Er staat geschreven: ‘Mijn huis moet een huis van gebed zijn’, maar jullie maken er een rovershol van!’” (Matt 21:12-13).

Ook nu ziet het volk de tempel in hun midden als een garantie dat zij hun gang kunnen gaan. Dus dan is het voor God opnieuw niet langer *zijn* huis, maar *hun* huis, dat aan henzelf zal worden overgelaten (= niet langer door Hem gebruikt), omdat Hij Zich er, net als toen, uit terug zal trekken.

Het huis van mijn Vader

In tegenstelling tot de anderen spreekt Johannes juist aan het begin van Jezus’ prediking over een tempelreiniging. Maar ook hij legt Jezus daar Gods uitspraak door Jeremia in de mond, al spreekt Hij daar van een ‘markt’ in plaats van een ‘rovershol’ (“Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!”, Joh 2:16). Maar aan het eind van zijn prediking, in de bovenzaal, komt die uitdrukking ‘het huis van mijn Vader’ weer terug:

“In het huis van mijn Vader zijn veel kamers; zou ik anders gezegd hebben dat ik een plaats voor jullie gereed zal maken?” (Joh 14:2)

Waar Jezus zijn discipelen hier op wijst, is dat er in plaats van dat zo zwaar ontheiligde stenen bouwwerk een andere, geestelijke, tempel zou komen, waar voor hen ‘kamers’ (priestervertrekken) zullen zijn; en dan niet een beperkt aantal, alleen voor de priesters uit de Levieten zoals in die stenen tempel, maar heel veel — want dan zullen zij ‘allen priesters zijn’ (Op 20:6). En in *die* tempel zal God door allen worden geëerd.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

22

“Welaan dan, gij rijken, weent over de rampen

Het onderwerp rijkdom houdt gelovigen al sinds het begin der tijden bezig. Vooral in de Middeleeuwen was bij bepaalde groepen vrijwillige armoede populair als christelijk ideaal (bedelmonniken). Maar die hadden dan de rijken wel weer nodig om hen te onderhouden. Die rijken dienden de weldoeners te zijn, die daarmee hun eigen plaats hadden in dat systeem. In tijden met grote sociale achterstanden werden rijken juist met de nodige achterdocht bekeken, en dan laat een tekst als hierboven (Jak 5:1, NBG'51) zich goed gebruiken om elke rijkdom af te schilderen als bij uitstek onchristelijk. Daartegenover is er echter altijd de visie geweest dat de rijken kennelijk door God zijn gezegend en dus wel buitengewoon goede mensen moeten zijn. Anders zou God ze niet zo belonen, toch? Het lijkt er op dat deze gedachte in oudtestamentische tijden vrij algemeen was. Je kunt in elk geval in het OT wel teksten vinden, die bij oppervlakkig lezen die opvatting lijken te ondersteunen. En die visie werd ook andersom gehanteerd: als je niet rijk bent, doe je het kennelijk niet goed in Gods ogen. Jobs drie vrienden blijken daar overtuigde aanhangers van. Wie arm is doet het kennelijk al niet goed, maar wie rijk was en dat vervolgens, zoals Job, allemaal weer kwijt raakt, moet het wel erg bont gemaakt hebben. Met andere woorden: Job moet wel een zware zondaar zijn. En wanneer Job nadrukkelijk betuigt dat hij niets verkeerd heeft gedaan, maakt hij het in hun ogen alleen nog maar erger: hij is ook nog een keer niet bereid zijn zonden toe te geven! Weer een andere visie ging uit van Paulus' woorden "Ieder blijve bij die roeping, waarin hij was, toen hij geroepen werd" (1 Kor 7:20). Dat werd dan gelezen als: wie als rijke tot het geloof komt, moet vooral rijk blijven, en zich daar geen zorgen over maken. En wie als arme wordt geroepen, moet vooral zorgen dat hij arm blijft, en niet afgunstig worden op zijn rijke buurman (of landheer). Daar heeft Paulus het weliswaar niet over in die brief aan Korinte (hij heeft het over de positie van slaven), maar het klinkt bruikbaar wanneer je iets wilt verdedigen. Wat vrijwel al deze visies namelijk gemeen hebben, is dat zij uitgaan van een bestaande situatie en die ofwel verdedigen ofwel aanvallen, maar in beide gevallen daar alleen de passende teksten bij zoeken. De enige goede benadering is echter, dat we zulke teksten (of welke tekst dan ook) in hun verband

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

en maakt misbaar die u zullen overkomen”

lezen en ons afvragen waar die over gaan en wat de schrijver ermee bedoelt, niet waarvoor we ze zouden kunnen gebruiken. Laten we daarom maar eens kijken waar Jakobus het eigenlijk over heeft.

We zien dan dat Jakobus zich verzet tegen wat hij aanduidt als ‘aanzien van de persoon’ (NBV: mensen op hun uiterlijk beoordelen):

“Stel dat uw samenkomst wordt bezocht door iemand die prachtige kleren en gouden ringen draagt, en tegelijkertijd door een arme in vodden. Als u dan de eerste met alle zorg omringt en tegen hem zegt: ‘Neemt u plaats, hier zit u goed’, terwijl u tegen de tweede zegt: ‘Ga daar maar staan, of ga maar bij mijn voetenbank op de grond zitten’, maakt u dan geen ongeoorloofd onderscheid en wordt uw oordeel niet door verkeerde overwegingen bepaald?” (Jak 2:2-4)

En om de tegenwerping vóór te zijn dat die rijke kennelijk toch meer gezegend is en dus wel een beter mens moet zijn in Gods ogen, komt hij met een overduidelijk ‘gezond verstand’ argument. Er zijn genoeg rijken die hun rijkdom hebben verkregen door uitbuiting van anderen. En er zijn genoeg rijken die jullie het leven onmogelijk proberen te maken door laster en geweld, of door jullie voor van alles en nog wat aan te geven bij de autoriteiten (vzn 6-7). Met andere woorden: rijkdom is, op zichzelf, absoluut geen garantie dat iemand een godvruchtig leven leidt; hoe kom je daar toch bij? En dan nog wat: God heeft juist de armen van deze wereld uitgekozen om Zijn kinderen te worden, omdat zij niet die trots hebben die vele rijken kenmerkt, maar nederig zijn en dankbaar voor de genade die God hun schenkt (vs. 5). Omgekeerd betekent dat echter nog niet dat rijkdom juist een bewijs zou zijn van verkeerd gedrag. Het gaat niet om die rijkdom zelf, maar om de vraag wat je daarmee doet: gebruik je die om de nood te lenigen van armere broeders en zusters, of om daar zelf goed van te leven? (zie ook hoofdstuk 16 over rijk en arm). Het is die laatste categorie die hij onder vuur neemt in 5:1-6. Want ook de Wet liet zich samenvatten in deze twee geboden: God lief hebben boven al, en je naaste als jezelf. En dat tweede noemt hij daarom ook ‘de Koninklijke wet’ (2:8), dat wil zeggen het gebod van de ‘grote Koning’ Zelf.

hoe leest u ?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

23

“Toon mij uw geloof en ik zal u mijn geloof tonen

In zijn brieven aan de Galaten en de Romeinen betoogt Paulus met nadruk dat een mens niet gered kan worden door ‘werken der wet’, maar alleen door geloof (Galaten 3; Romeinen 3). Velen menen echter dat Jakobus in zijn brief (2:18, NBG’51) precies het tegenovergestelde zegt. Luther beschouwde die brief daarom niet als Schrift; wat Jakobus hier schreef bestempelde hem — in zijn ogen — tot iemand die de zuivere leer van de genade trachtte te ontkennen. Maar ook in onze dagen gebruiken velen deze passage om te ‘bewijzen’ dat de Schrift maar een product is van menselijke opvattingen, want kijk maar: de schrijvers spreken elkaar op flagrante wijze tegen. Laten we de betrokken passages daarom eens wat nader bekijken.

Paulus verzette zich tegen Joodse predikers, die betoogden dat ook heidenen (niet-Joden) zich moesten laten besnijden en de Joodse wet houden — anders konden zij niet behouden worden (zie Handelingen 15). Vooral Paulus en Barnabas verzetten zich fel tegen deze leer (15:2). De gemeente in Antiochië, waar zij woonden, zond hen daarom naar Jeruzalem voor een uitspraak. Maar voordat hij vertrok, zond Paulus alvast deze brief aan de gemeenten die hij had gesticht in Galatië, waar deze opvatting kennelijk al vaste voet had gekregen. Even terzijde: er zijn mensen die menen dat de brief aan de Galaten veel later is geschreven, maar wie Paulus’ beschrijving van zijn lotgevallen in hoofdstukken 1 en 2 vergelijkt met Handelingen, ziet dat dit niet mogelijk is. Deze brief kan alleen maar zijn geschreven voorafgaand aan die vergadering te Jeruzalem van Handelingen 15.

In Galaten 3 betoogt hij dan dat wij geen behoudenis kunnen verkrijgen door *eigen* gerechtigheid, maar alleen door Jezus’ offerdood aan het kruis. Dat vraagt echter om geloof: wij moeten geloven (er vast van overtuigd zijn) dat God ons onze overtredingen zal vergeven wanneer wij ons beroepen op Jezus’ offer. Wie door de wet gerechtvaardigd wilde worden, moest onberispelijk zijn, volledig zonder zonde. Wie zich beroept op Jezus’ offer erkent dat hij niet zondeloos is, maar dat hij gelooft dat de zonde die hij heeft begaan hem zal worden vergeven. In Paulus’ terminologie is dat het verschil tussen ‘rechtvaardig zijn’ en gerechtvaardigd worden’: in het ene geval *ben* je on-

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

zonder de werken uit mijn werken”

schuldig, en in het andere wordt je *onschuldig verklaard* wegens ‘bijzondere omstandigheden’. En aangezien niemand zonder zonde is, staat in de praktijk alleen de tweede mogelijkheid voor ons open (Galaten 3:11,12). Later zou hij dit alles nog eens opnieuw behandelen in zijn brief aan de Romeinen.

Maar wat betoogt dan Jakobus? Welnu, die blijkt een heel ander onderwerp aan te snijden. Jakobus verzet zich tegen de gedachte dat geloof slechts een gevoel moet zijn, een emotie. Je zou, bij wijze van spreken, in een hoekje kunnen gaan zitten en zeggen: ik geloof. ‘Niets daarvan’, zegt Jakobus, ‘geloof moet *blijken!*’ Geloof betekent bezig zijn. Wie echt geloof heeft, komt uit zijn hoekje en gaat aan de gang. Geloof betekent dat je je bekommert om je broeders en zusters en vooral om de behoeftigen onder hen:

“Wat heeft het voor zin als iemand zegt te geloven, maar hij handelt er niet naar? ... Als een broeder of zuster nauwelijks kleren heeft en elke dag eten tekortkomt, en een van u zegt dan: ‘Het ga je goed! Kleed je warm en eet smakelijk!’ zonder de ander te voorzien van de eerste levensbehoeften – wat heeft dat voor zin? Zo is het ook met geloof: als het zich niet daadwerkelijk *bewijst*, is het dood”. (Jak 2:14-17).

De zorg voor de naaste is een onlosmakelijk deel van het geloof. De ware christen moet God lief hebben boven alles en zijn naaste als zichzelf. Wie zegt dat hij God liefheeft, maar zijn broeder aan zijn lot overlaat, is een leugenaar zegt ook Johannes:

“Indien iemand zegt: Ik heb God lief, doch zijn broeder haat [niet liefheeft], dan is hij een leugenaar; want wie zijn broeder, die hij gezien heeft, niet liefheeft, kan ook God, die hij niet gezien heeft, niet liefhebben. En dit gebod hebben wij van Hem: Wie God liefheeft, moet ook zijn broeder liefhebben”. (1 Joh 4:20,21, NBG’51).

En liefhebben betekende voor de Jood heel praktisch: hulp verlenen waar hulp nodig is. Dus Jakobus heeft het over praktisch bezig zijn en niet alleen maar ‘in theorie geloven’, terwijl Paulus het had over het ‘werken der wet’, het zelf verdienen van je behoudenis. En dat maakt een wereld van verschil.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

24

“Zalig de armen van geest, is het Koninkrijk

De armen van geest in deze zaligspreking (Mat 5:3, NBG'51) zijn vaak beschouwd als zij die weinig geestelijke vermogens hebben: de 'onnozelen' die, samen met baby's en jonge kinderen niet het verstand hebben het evangelie te kunnen begrijpen. Voor hen zou er een speciale zegen zijn.

Zij die niet in tel zijn

Maar wat bedoelt Jezus nu echt? De zaligsprekingen geven ons een samenvatting van het evangelie, en we vinden een aanwijzing twee verzen verderop: “Zalig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven”. Dat ‘de aarde beërven’ komt uit Psalm 37, waar we het vijfmaal tegenkomen. En wie de aarde beërven zijn daar: ‘wie de HERE verwachten’, ‘de ootmoedigen’, ‘de door Hem (God) gezegenden’, ‘de rechtvaardigen’ en ‘u’. Dat leest inderdaad als in overeenstemming met die zaligsprekingen in de Bergrede, maar ik wil hier vooral wijzen op de woorden ‘zachtmoedig’ en ‘ootmoedig’. Het Hebreeuws gebruikt voor deze begrippen een groep woorden, die is afgeleid van een woordstam die zoiets betekent als vernederen of neerzien op — vanuit het perspectief van anderen — en vernederd worden of niet in tel zijn — vanuit je eigen perspectief. Maar ook jezelf gering achten, nederig *zijn*. Afgeleide woorden worden vertaald met ellendig of arm (!) wanneer het gaat om iemands sociale omstandigheden, en met nederig, ootmoedig of zachtmoedig (Mozes, Numeri 12:3; de Messias, Zacharia 9:9) als het gaat om zijn karakter. We vinden dat verderop in Matteüs weerspiegeld, wanneer Jezus zegt: “Wie nu zichzelf gering zal achten (NBV: zichzelf vernedert) als dit kind, die is de grootste in het Koninkrijk der hemelen” (Mat 18:4). De NBV vertaalt in de tekst hierboven die ‘armen van geest’ daarom terecht als ‘wie nederig van hart zijn’.

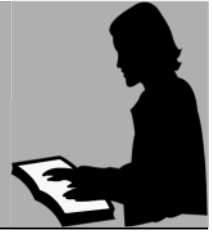
Zij die zichzelf niet tellen

We zien het achterliggende principe geïllustreerd wanneer Jezus nog later in Matteüs de toekomstige leiders van zijn volk vermaant:

“Laat u ook geen leidlieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus. Maar wie de grootste onder u is, zal uw dienaar zijn. Al wie zichzelf zal verhogen, zal vernederd worden en al wie zichzelf zal vernederen, zal verhoogd worden”. (Mat 23:10-12, NBG'51)

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

want hunner der hemelen”

Bij Lucas vinden we dat nog een keer in zijn gelijkenis over de farizeeër, die zichzelf bij God aanprijst, en de tollenaar, die zich voor God vernedert. Het principe vinden we echter al bij Jesaja, wanneer God verkondigt:

“Zo zegt de Hoge en Verhevene, die in eeuwigheid troont en wiens naam de Heilige is: In den hoge en in het heilige woon Ik en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven”. (Jes 57:15, NBG’51)

Dat begrip ‘verbrijzeld’ sla ik nu over (het verwijst naar Psalm 51, waarin David vergiffenis vraagt voor zijn zonde met Batseba). Maar de echo van die uitspraak vinden we later in het laatste hoofdstuk van Jesaja:

“Zo zegt de HERE: De hemel is mijn troon en de aarde de voetbank mijner voeten ... Dit alles heeft immers mijn hand gemaakt ... luidt het woord des HEREN; op zulken sla Ik acht: op de ellendige, de verslagene van geest en wie voor mijn woord beeft”. (Jes 66:1-2, NBG’51)

Dat zijn, in Jesaja, dus niet de machthebbers, maar zij die zich voor God vernederen. Over die machthebbers spreekt God door Ezechiël:

“En gij onheilige, goddeloze, vorst van Israëel, wiens dag komt ten tijde van de eindafrekening, zo zegt de Here HERE: Neem weg die tulband! zet af die kroon! Zo zal het niet blijven. Verhoog wat laag is; verlaag wat hoog is ... Totdat hij komt, die er recht op heeft [*de beloofde Messias*] en aan wie Ik het geven zal”. (Ezech 21:25-27)

En dat hele thema vinden we weer terug in Paulus’ openingsbetoog in zijn eerste brief aan de gemeente in Korinte:

“Denk eens aan uw roeping, broeders en zusters. Onder u waren er niet veel die naar menselijke maatstaf wijs waren, niet veel die machtig waren, niet veel die van voorname afkomst waren. Maar wat in de ogen van de wereld dwaas is, heeft God uitgekozen om de wijzen te beschamen; wat in de ogen van de wereld zwak is, heeft God uitgekozen om de sterken te beschamen; wat in de ogen van de wereld onbeduidend is en wordt veracht, wat niets is, heeft God uitgekozen om wat wél iets is teniet te doen. Zo kan geen mens zich tegenover God op iets beroemen”. (1 Kor 1:26-29)

hoe leest u ?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

25

“Laat iedereen zijn eigen

Deze uitspraak van Paulus in Romeinen 14:5 wordt vaak gebruikt om te ‘bewijzen’ dat de christen de vrijheid heeft zijn geloof naar eigen opvattingen in te vullen. Mits hij maar met volle overtuiging achter die opvatting staat. Maar bedoelt Paulus dat ook? Uiteraard dienen we ook deze uitspraak te lezen in het verband waarin hij gedaan is. Deze passage begint met: “Aanvaard mensen met een zwak geloof zonder hun overtuiging te bestrijden” (vs. 1). Dus Paulus heeft het niet over iemands *eigen* overtuiging, maar over *die van zijn medebroeder!* Wat hier speelt, is of zij bepaalde geloofsopvattingen van anderen wel of niet moeten aanvaarden. Daarbij gaat het over het al dan niet eten van bepaald voedsel en het al of niet houden van bepaalde feestdagen:

“De een gelooft dat hij alles mag eten, maar iemand die een zwak geloof heeft eet alleen groenten ... De een beschouwt bepaalde dagen als een feestdag, voor de ander zijn alle dagen gelijk. Laat iedereen zijn eigen overtuiging volgen”. (Rom 14:2,5)

In deze zin is ‘laat’ niet een advies hoe zelf te handelen (‘laat hij het maar zo doen’), maar een bevel om anderen die vrijheid te laten (‘laat ze!’).

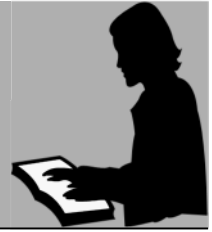
Het gaat hier om de vraag wat de christen wel of niet verplicht is te doen. Dat eten heeft te maken met de herkomst van het vlees dat op de markten te koop was. Veel daarvan was afkomstig van offers aan Romeinse goden. Paulus besteedt daar, hier in Romeinen en al eerder in zijn eerste brief aan Korinthe, veel aandacht aan; het was een belangrijk punt in hun wereld. We kunnen er uit opmaken dat sommigen van mening waren dat je als christen zulk vlees absoluut niet kon eten, terwijl anderen van mening waren dat er met dat vlees zelf niets mis was. Feitelijk is Paulus het met die laatste opvatting eens:

“U mag alles eten wat er in de vleeshal wordt verkocht; u hoeft niet omwille van uw geweten na te gaan waar het vandaan komt”. (1 Kor 10:25)

Wie daar moeite mee hebben noemt hij ‘zwak in geloof’, en zwak betekent ‘vatbaar voor ziekte’. Die ziekte is hier afval van het geloof. Maar juist dáárom moet je ze er niet op afrekenen, maar ze juist des te meer ontzien. Ze vermijden het eten van vlees om niet onbedoeld en ongewild ‘verkeerd’ vlees te eten. Daarin hebben ze misschien niet helemaal gelijk, maar zij doen het wel

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

overtuiging volgen”

uit de goede motieven: om hun Heer daarmee zo goed mogelijk dienen. Dat moet je ze dus niet kwalijk nemen, dat moet je juist in ze prijzen.

En daarmee komen we tot de kern van de zaak. Het gaat er in deze kwestie ten laatste niet om wie gelijk heeft, maar dat zij zich niet mogen opstellen als rechters over hun medebroeders:

“Wie alles eet mag niet neerzien op iemand die dat niet doet, en wie niet alles eet mag geen oordeel vellen over iemand die dat wel doet, want God heeft hem aanvaard”. (vs. 6)

God is de Rechter, niet zij:

Wie bent u dat u een oordeel velt over de dienaar van een ander? Of hij wel of niet volhardt in het geloof gaat alleen zijn eigen meester aan – en hij zal volharden, want de Heer heeft de macht hem dat te laten doen (vs 10).

Het gaat dus om tolerantie: *laat* die ander, veroordeel hem daar niet voor, dat is niet jouw zaak, hij doet dat niet uit eigen belang maar als dienaar van God, om God daarmee te eren, dus dan is het oordeel daarover niet aan jou maar aan God. Dat geldt hier voor het eten van bepaald voedsel, en voor het houden van bepaalde (in de praktijk Joodse) feestdagen, waaronder de sabbat (zie bijvoorbeeld Kolossenzen 2:16). Ook in een wereld als de onze, waarin het gebruikelijk is *anderen* af te rekenen op de vraag of zij zich wel voldoende houden aan *onze* opvattingen, is dat nog steeds een ontvullende kijk op onze ware verplichtingen. Het is onze taak, zegt Paulus, onze broeders en zusters op te bouwen in het geloof, niet om ze te veroordelen want het oordeel is alleen aan de Heer. Dus juist de ‘sterke’ in geloof moet zich aanpassen:

“Wij, de sterken, moeten de zwakken in hun kwetsbaarheid helpen en niet ons eigen belang dienen”. (15:1)

Die sterken, zegt Paulus, mogen ‘geen aanstoot geven’ waarbij we moeten bedenken dat aanstoot geven feitelijk betekent: tot geloofsafval brengen (zie hoofdstuk 13). Dus wie aanstoot geeft ‘breekt daarmee het werk van God af’ (vers 20). Zijn conclusie is daarom: “Laat ieder van ons zich richten op het belang van de ander, op wat goed en opbouwend voor hem is” want “ook Christus zocht niet zijn eigen belang” (15:2,3).

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

26

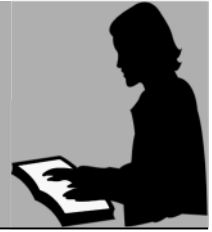
“... een breuk voor een breuk, een oog voor een oog, Wat hij de ander heeft aangedaan

De uitdrukking ‘oog om oog, tand om tand’ is spreekwoordelijk geworden voor wat velen zien als kenmerkend voor het ‘primitieve karakter’ van de Mozaïsche Wet of zelfs het hele OT. Maar waar heeft dat nu eigenlijk betrekking op? De uitdrukking komt in de Wet driemaal voor. De eerste keer in Exodus 21-22. Daar vinden we een hele reeks bepalingen over vergoeding voor toegebrachte schade. Passende vergoeding voor aan een ander berokkende schade was een van de grondslagen van de Wet. Tussen 21:18 en 22:15 vinden we veertien gevallen waarvoor wordt aangegeven of, en zo ja hoeveel, vergoeding moet worden gegeven. Bijvoorbeeld wel bij lenen, maar niet bij huren of als de eigenaar er zelf bij was (22:14,15). Soms is eenvoudige financiële compensatie voldoende, maar in geval van kwaadwillige opzet wordt die nog verhoogd met een boete, die dan toevalt aan de benadeelde (dus niet aan de overheid!). Soms kan het ook een compensatie in natura zijn: “Wanneer iemand een akker of een wijngaard laat afweiden door zijn vee erin los te laten, en dit weidt de akker van een ander af, dan zal hij het beste deel van zijn eigen akker of het beste deel van zijn wijngaard als vergoeding geven” (22:5, NBG’51).

Ernstiger wordt het als lichamenlijk letsel is toegebracht. In een agrarische gemeenschap zou beperking van iemands arbeidsvermogen directe gevolgen hebben voor zijn levenssituatie en die van zijn gezin. En dat des te sterker wanneer het slachtoffer sterft. Niet alleen bij opzettelijk doden (moord), maar evenzeer bij dood door schuld. Want ook verantwoordelijkheid jegens de naaste was één van de grondslagen van de Wet: “Wanneer een stier (iemand) zodanig stoot dat deze sterft ... gaat de eigenaar vrijuit. Maar als die stier ... voor die tijd al stotig was, en de eigenaar was gewaarschuwd maar had hem niet vastgezet ... moet ook de eigenaar ter dood gebracht worden” (21:28,29). Toch kon ook deze (onopzettelijke!) schuld nog worden afgekocht, maar de schuldige kon dan niet afdingen op de prijs, want een leven is kostbaar in Gods ogen: “Legt men hem een afkoopsom op, dan moet hij als losprijs voor zijn leven *de volle som* die hem wordt opgelegd betalen” (vs. 30). Zo staat ook kort daarvoor: “Wanneer twee mannen aan het vechten zijn en een van hen

wat leest u ?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

een tand voor een tand. zal ook hem aangedaan worden”

een zwangere vrouw raakt met als gevolg dat zij een miskraam krijgt, maar ze heeft verder geen letsel opgelopen, dan moet een boete worden geëist waarvan de hoogte door haar echtgenoot wordt vastgesteld; de rechters moeten op de betaling toezien” (21:22). Ook dit kan weliswaar dus worden afgekocht, maar ook hier kan niet worden onderhandeld over de hoogte van de afkoopsom. Wie verantwoordelijk is voor het verloren gaan van een leven, heeft in principe zijn eigen leven verbeurd, en moet alles accepteren wat hem wordt opgelegd om dat te mogen behouden. Maar: “Heeft (de vrouw) wel ander letsel opgelopen, dan geldt: een leven voor een leven, een oog voor een oog, een tand voor een tand, een hand voor een hand, een voet voor een voet, een brandwond voor een brandwond, een kneuzing voor een kneuzing, een striem voor een striem” (vzn 23-25). Logischerwijze moeten we wel aannemen dat ook dit andere (mindere) letsel kan worden afgekocht, maar dat dit ons vertelt dat de echtgenoot nu niet zelf de hoogte van die afkoopsom mag bepalen; die moet nu in overeenstemming zijn met de ernst van het toegebrachte letsel, alles in verhouding. Daar is dus niets primitiefs aan. Zo vinden we het ook in Leviticus (24:17-21, zie de kop), waar de slotconclusie is: “Dus wie een stuk vee doodt moet het *vergoeden* en wie een mens doodt moet *ter dood gebracht worden*” (vs. 21). Alleen als dat doden *opzettelijk* gebeurde, bepaalt de Wet uitdrukkelijk dat afkoop niet mogelijk is: “Je mag geen losprijs aannemen voor het leven van een moordenaar die schuldig bevonden en ter dood veroordeeld is” (Num 35:31)! In alle andere gevallen kon het dus blijkbaar wel.

In Deuteronomium komen we dan tenslotte nog een bepaling tegen hoe te handelen bij een valse beschuldiging. Dat komt er op neer dat de straf die is welke er stond op de overtreding waarvan iemand de ander beschuldigde: “Wanneer een misdadig getuige tegen iemand optreedt om hem van een overtreding aan te klagen ... en het blijkt, dat de getuige ... een valse aanklacht tegen zijn broeder heeft ingediend, dan zult gij hem doen, zoals hij zijn broeder dacht te doen ... Gij zult hem niet ontzien; leven om leven, oog om oog, tand om tand, hand om hand, voet om voet” (Deut 19:16-21). Ook dit vertelt ons dus alleen maar dat de straf in directe verhouding dient te staan

hoe leest u ?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

27

“Zo moet men ons beschouwen: aan wie het beheer van de geheimenissen

Vanaf de Middeleeuwen heeft de kerk, op basis van dit soort teksten (1 Kor 4:1, NBG'51), betoogd dat *zij* de hoeder en verkondiger was van het mysterie (geheimenis) van het geloof. En nog steeds worden onbegrijpelijke leerstellingen verdedigd met het argument dat het een 'mysterie' zou zijn. Hoe Bijbels is dat? In het NT zijn de van belang zijnde woorden: 'verbergen' (Grieks: *apokruptō*) en 'openbaren' (*apokaluptō*), die we beter zouden kunnen weergeven als: be-dekken en ont-dekken (in de zin van de bedekking wegnemen). De zelfstandige naamwoorden zijn in het tweede geval: openbaring of onthulling (*apokalupsis*), maar in het eerste dat woord geheimenis (*musterion*). Dat is afgeleid van een stam *muo*, die betekent je mond sluiten. In de Griekse wereld werd het gebruikt voor cultusvormen die berustten op het ingewijd zijn van de leden, die dus hun mond hielden over de ideeën en rituelen die daar een rol speelden. Die leden beschouwden zichzelf als een culturele elite, en hun opvattingen waren gebaseerd op typisch Griesfilosofische wijsheid. Het lijkt echter alsof Paulus zich juist daar tegen afzet wanneer hij aan de gemeente in Korinte schrijft:

“De boodschap die ik verkondigde overtuigde niet door [menselijke] wijsheid, maar bewees zich door de kracht van de Geest, want uw geloof moest niet op menselijke wijsheid steunen, maar op de kracht van God ... Waar wij over spreken is Gods verborgen en geheime wijsheid”. (1 Kor 2:1-7)

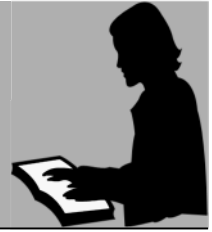
Hij maakt hier dus het grootst mogelijke onderscheid tussen Griekse wijsheid en Gods wijsheid. De Griekse opvattingen berustten op consequente redenering, Maar wat Paulus predikt kan, zegt hij, niet door mensen beredeneerd worden, dat kunnen we alleen maar weten omdat God het ons *openbaart*:

“Het is zoals geschreven staat: ‘Wat het oog niet heeft gezien en het oor niet heeft gehoord, wat in geen mensenhart is opgekomen, dat heeft God bestemd voor wie hem liefheeft.’ God heeft ons dit geopenbaard door de Geest”. (vzn 9,10)

Maar *wie* zijn dan die 'ons' aan wie dat geheimenis is geopenbaard? Ook in dit geval alleen een elite van leiders? Nee, allereerst de predikers, maar door middel van die predikers allen die bereid zijn menselijke wijsheid opzij te zet-

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

als dienaren van Christus Gods is toevertrouwd”

ten en de eenvoudige leer van die prediking te aanvaarden. En die betreft dan (1) de boodschap van verlossing door Jezus’ offer, zijn dood aan het kruis, en (2) het feit dat die verlossing er niet alleen maar was voor het Joodse volk, de afstammelingen van Abraham, maar voor *alle* volken. Kortom: de boodschap van het evangelie, niets meer en niets minder. En in die geest sluit hij bijvoorbeeld zijn brief aan de gemeente te Rome af met de woorden:

“Aan hem die bij machte is u kracht te geven, overeenkomstig het evangelie van Jezus Christus dat ik verkondig, overeenkomstig de onthulling van het geheim waarover eeuwenlang gezwezen is, maar dat nu is geopenbaard en op bevel van de eeuwige God door de geschriften van de profeten bij alle volken bekend is geworden om ze tot gehoorzaamheid en geloof te brengen – aan hem, de enige, alwijze God, komt de eer toe, door Jezus Christus, tot in eeuwigheid. Amen”. (Rom 16:25-27)

Eigenlijk gaat het dus niet eens om iets nieuws. Dit was allemaal al aangekondigd door ‘de profeten’ (hij bedoelt hier: ons OT). Maar het is nu geopenbaard, doordat dat nu vervuld is, werkelijkheid geworden, en in ‘de hele wereld’ gepredikt wordt. En het is een boodschap voor iedereen en niet alleen voor een elite van ingewijden. Die vraagt niet om bovenmenselijke wijsheid om die te kunnen *begrijpen*, maar om de nederigheid die te willen *aanvaarden* (zie ook 1 Korintiërs 1:20-25). Maar dat had Jezus zelf al gezegd:

“Ik loof u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat u deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen, maar ze aan eenvoudige mensen hebt onthuld. Ja, Vader, zo hebt u het gewild”. (Luc 10:21)

Maar ook daar hadden de ‘deskundigen’ al hun pretenties, en Jezus waarschuwde daarvoor in zijn prediking tot het Joodse volk, en verzekerde zijn gehoor dat er voor Gods kinderen geen geheimen zouden zijn (Luc 12:1-2):

“Hoed je voor ... de huichelarij van de Farizeeën. Niets is verborgen dat niet onthuld zal worden, en niets is geheim dat niet bekend zal worden”.

Van die belofte mag ook de huidige gelovige zich verzekerd achten. Begrip van de boodschap vraagt geen academische studie, het vraagt bovenal om nederigheid. Maar dan zijn er ook geen geheimenissen meer.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

28

“De ongelovige man is geheiligd en de ongelovige vrouw

Deze woorden leiden vaak tot speculaties over de behoudenis van een ongelovige die gehuwd is met een gelovige partner, of die van hun kinderen. Maar wat bedoelt Paulus nu echt? Ik geef eerst de volledige passage:

“Heeft een broeder een ongelovige vrouw, die erin bewilligt met hem samen te wonen, dan moet hij haar niet verstoten. En een vrouw moet, als zij een ongelovige man heeft, en deze erin bewilligt met haar samen te wonen, die man niet verstoten. Want de ongelovige man is geheiligd in zijn vrouw en de ongelovige vrouw is geheiligd in de broeder. Anders zouden immers uw kinderen onrein zijn, doch nu zijn zij heilig”. (1 Kor 7:12-14, NBG’51)

Het onderwerp is een advies om geen scheiding van een ongelovige partner te zoeken, wanneer die instemt met het in stand houden van het huwelijk. En dat bevat twee begrippen waar we aandacht aan zullen moeten besteden:

- Wat is precies de betekenis van dat ‘geheiligd’?
- Wat bedoelt Paulus met dat ‘onrein’ zijn (van de kinderen)?

Dat laatste geeft hij als reden voor zijn advies, dus dat moet de sleutel bevatten tot zijn argument. Daarbij moeten we bedenken dat ‘rein’ en ‘onrein’ voor de Jood termen waren met een rituele betekenis. Ze verwijzen altijd naar een bepaling of principe van de Wet. Dus dáár zullen we ook moeten zoeken. Wanneer we dat dan doen, stuiten we al snel op de volgende voorschriften:

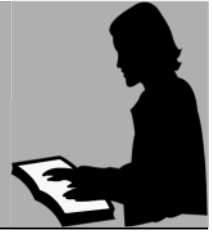
“Laat je vee niet paren met dieren van een andere soort. Zaai je akker niet in met verschillende soorten gewassen. Draag geen kleren die zijn geweven uit twee soorten garen”. (Lev 19:19)

“U mag uw wijngaard niet inzaaien met verschillende soorten zaad, want dan zou de hele oogst — dat wat u gezaaid hebt evenals de opbrengst van de wijngaard — niet door u gebruikt mogen worden [NBG’51: opdat niet de gehele oogst ... aan het heiligdom vervalt]. U mag een rund en een ezel niet samen voor de ploeg spannen. U mag geen kleding dragen van tweeërlei weefsel, van wol en linnen samen”. (Deut 22:9-11)

De Wet verbood ten strengste het combineren van ongelijke zaken: het kruisen van verschillende diersoorten, textiel van dierlijke en plantaardige oorsprong, het tegelijkertijd inzaaien van akkers met verschillende gewassoorten,

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

in zijn vrouw is geheiligd in de broeder”

of het naast elkaar inspannen van verschillend geaarde trekdiere. Het resultaat van een dergelijke vermenging, als die toch had plaatsgevonden, moest onrein worden geacht (dat ongeoorloofde kledingstuk of dat resultaat van die ongeoorloofde kruising) of verbeurd worden aan de tempel (de opbrengst van die gemengd ingezaaide akker of wijngaard). De reden voor zo'n verbod kon heel praktisch zijn (het naast elkaar inspannen van een rund en een ezel is bijvoorbeeld heel belastend voor beide dieren, wegens hun sterk verschillende loopwijze), maar de achtergrond ervan gaat veel dieper. Ze moeten leren steeds duidelijk onderscheid te maken, en dan moet je niet zomaar op goed geluk van alles mengen. Dat is een continue les in zuiverheid (dus: reinheid).

Uiteindelijk is de geestelijke les daarvan dat ze de hun door God gegeven voorschriften, voor het leven en voor de eredienst, niet moeten gaan vermengen met andere, menselijke gewoonten of opvattingen. Want het gaat uiteindelijk niet om (bijvoorbeeld) dieren maar mensen. Paulus vertelt ons dat duidelijk wanneer hij zegt: “Bekommert God zich dan om runderen? Of zegt hij dit om ons? Om ons natuurlijk” (1 Kor 9:9). En hij past dat elders ook zo toe:

“Loop niet in een en hetzelfde span [zoals dat rund en die ezel] met ongelovigen. Wat is de verwantschap tussen gerechtigheid en wetteloosheid? Wat heeft licht met duisternis te maken?” (2 Kor 6:14)

Hij refereert hier aan dat verbod uit Deuteronomium 22:10, maar past dat toe op een verbintenis tussen een gelovige en een ongelovige. Want de ene is aan God gewijd (Bijbels: ‘geheiligd’) en de andere niet. Maar wat wanneer iemand tot geloof komt die al getrouwd is en de partner komt niet tot geloof? Moet hij of zij dan van die partner scheiden. Nee, zegt Paulus, niet zolang die partner erin toestemt dat huwelijk voort te zetten. De verbintenis hoeft in dat geval niet te worden gezien als een ‘ongelijk span’; de ongelovige partner moet dan worden gezien als evenzeer aan God gewijd (geheiligd) als de gelovige. Het resultaat van die verbintenis (de kinderen) hoeven ook niet ‘onrein’ te worden geacht of (a.h.w.) verbeurd te worden verklaard. Maar dat zegt dus alleen iets over het al dan niet *geoorloofd zijn* van de bestaande situatie, en helemaal niets over de eventuele *behoudenis* van de partner of de kinderen.

hoe leest u?

De Here Jezus vroeg zijn tijdgenoten:
Zo maakte Hij duidelijk dat
en dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen wat

29

“Wij moeten allen voor de rechterstoel zodat ieder van ons

In het OT komen we het ‘woord’ rechterstoel in onze vertalingen maar weinig tegen, maar het ‘begrip’ veel vaker. Het gaat vooral om twee woorden. Het ene (*shaphath*) betekent ‘rechtspreken’, en het andere (*kisse*) meer algemeen ‘troon’. De hoogste rechtspraak berustte destijds bij de vorst; beslissen in conflicten behoorde tot diens voornaamste taken. De burger zou alleen dan voor hem verschijnen, en de troon was voor hem dus altijd een ‘rechterstoel’. In het NT komen we die rechterstoel vaker tegen. Het Griekse woord (*bèma*) heeft ook dezelfde betekenis, maar toch een iets andere achtergrond. Het duidt eigenlijk niet op de troon zelf, maar op de verhoging waar die op stond. De grondgedachte is dan echter nog steeds dezelfde: de persoon die daar zit heeft gezag over zijn medemens. In de Evangeliën vinden we dit woord gebruikt i.v.m. de Romeinse stadhouder Pilatus (Matteüs 27:19 en Johannes 19:13). Verder vinden we het in Handelingen i.v.m. Herodes Agrippa I (12:21) en de Romeinse stadhouders Gallio (hfdst 18, 3x) en Festus (hfdst 25, 3x). Bij Herodes Agrippa betreft dat een incident waarin hij zich laat huldigen als een machthebber die ook kan beslissen over het lot van Foenicië. Bij de drie Romeinse stadhouders gaat het steeds om rechtspraak.

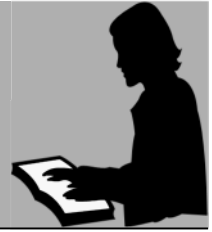
Maar wat ons hier interesseert is het gebruik dat de apostel Paulus er van maakt in zijn brieven. In die aan de gemeente te Rome spreekt hij over gemeenteleden die kritiek hebben op hun medeleden en hen veroordelen om hun gedrag. In dat verband zegt hij dan:

“Wie bent u dat u een oordeel velt over uw broeder of zuster? Wie bent u dat u neerziet op uw broeder of zuster? Wij zullen allen voor Gods rechterstoel komen te staan ... Ieder van ons zal zich dus tegenover God moeten verantwoorden. Laten we elkaar daarom niet langer veroordelen, maar neem u voor, uw broeder en zuster geen aanstoot te geven [= niet te doen struikelen]”. (Rom 14:10-13)

Paulus was beslist niet tolerant tegenover valse leer. Maar hier gaat het over broeders en zusters die met hun levenswijze God willen eren. En dan doet het er absoluut niet toe of die levenswijze onder het Nieuwe Verbond nu wel of niet is vereist. Zolang het daar maar niet mee in strijd is heeft een ander daar

wat leest u?

‘Hebt u niet gelezen’ en ‘Staat er niet geschreven?’
het geschreven woord van God boven alles staat,
God heeft gesproken en de menselijke opvattingen daarover.

van Christus verschijnen, krijgt wat hij verdient ...”

niet over te oordelen; dat oordeel is voorbehouden aan de hoogste Rechter: God. De andere keer dat we het vinden is in de tweede brief aan Korinte. Daar betoogt hij dat het hem niets kan schelen wat hem in dit leven allemaal overkomt, want waar het om gaat is hoe hij straks, bij het eindoordeel, zal worden beoordeeld door God (of Christus). En in dat verband zegt hij dan:

“Daarom ook stellen wij er een eer in te doen wat God wil ... Want wij moeten allen voor de rechterstoel van Christus verschijnen, zodat ieder van ons krijgt wat hij verdient voor wat hij in zijn leven heeft gedaan, of het nu goed is of slecht”. (2 Kor 5:9,10)

Uiteindelijk is dat dezelfde gedachte: ooit vindt er een oordeel plaats en pas dan zal worden vastgesteld of iemand wel of niet aanvaardbaar was voor God. Het verschil met de vorige tekst is dat hij hier spreekt over de rechterstoel van Christus in plaats van die van God. Maar dat is in overeenstemming met Jezus’ eigen woorden: “De Vader zelf velst over niemand een oordeel, maar hij heeft het oordeel geheel aan de Zoon toevertrouwd” (Joh 5:22).

In de tijd van het OT meenden velen, dat God in dit leven zou zegenen wie Hem dienden en straffen wie dat niet deden. En dat leidde dan weer tot de neiging te redeneren dat als het iemand goed ging, hij wel aangenaam moest zijn in Gods ogen, maar als het hem slecht ging deugde hij blijkbaar niet. Dat was onder andere het probleem met Job en zijn ‘vrienden’. Maar de werkelijke leer van de Schrift is dat het oordeel pas na afloop wordt geveld. Dat beseften mensen als Abraham en David uiteindelijk wel, maar voor de meesten was dat begrip maar vaag. In het NT staat het echter ineens in het volle licht, en *wij* hebben dus geen excuus voor die opvatting van Jobs vrienden. Verder moeten we ook beseffen dat het niet gaat om de vraag of we wel allerlei voorschriften in acht hebben genomen, maar of we wel of niet de gezindheid van Christus hebben getoond. En dat is geen oordeel waar een weegschaal aan te pas komt — de slechte daden links en de goede rechts, om dan te zien aan welke kant hij doorslaat. Het gaat, zegt Paulus, om goed of slecht, niet om *hoeveel* goed en *hoeveel* slecht. Je gezindheid was gericht op God, of hij was dat niet; en alleen maar voor 51% betekent bij dat oordeel: NIET!

Aanhangsel

Omdat er altijd veel onduidelijkheden en vragen rond de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus zijn, gaan we daar hier nog wat nader op in.

Aansluitend op zijn berisping van de Farizeeën, die geldzuchtig waren, gaat Jezus over tot een gelijkenis. Ook de Farizeeën hebben gehoord dat het niet mogelijk is God te dienen en Mammon, en de Here laat nu zien dat het op een dag te laat zal zijn, om de verkeerde keuze die men tijdens zijn aardse leven heeft gemaakt, te herstellen.

“En er was een rijk man, die gekleed ging in purper en fijn linnen” (Luc 16:19). Een purperen gewaad, behandeld met een kostbare verfstof, verkregen van de purperslak, is in de Bijbel een koninklijke dracht (Richt 8:26; Est 6:8, 8:15; Jer 10:9). Van fijn linnen, symbool van reinheid en gerechtigheid (Op 19:7,8), werd vooral de priesterkleding vervaardigd (Ex 28:39). Deze rijke man is dus een prachtige vertegenwoordiger van het volk Israël, dat geroepen werd om een koninkrijk van priesters en een heilig volk voor God te zijn (Ex 19:6). Israël is rijk door zijn bevoorrechte positie als Gods volk: “zij zijn Israëlieten, hunner is de aanneming tot zonen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de erediensdienst en de beloften; hunner zijn de vaders en uit hen is, wat het vlees betreft, de Christus” (Rom 9:4,5), en zij genieten volop van de vette spijzen van Gods genade (Ex 16; Jes 55:1,2; 65:13; Luc 9:10-17). Maar evenmin als het volk Israël van de voorrechten, die het van God had ontvangen, een waardig gebruik had gemaakt, deed de rijke man dit van de weelde die hem was geschonken. De tijd, die de minder bedeelden hard nodig hadden om hun dagelijks brood te verdienen, had hij tot zijn vrije beschikking. Deze had hij in samen met zijn rijkdom ten behoeve van minder bedeelden kunnen gebruiken, maar hij gaf er de voorkeur aan om beide puur voor eigen genoegen te besteden, vandaar dat hij elke dag schitterend feest hield.

Op dezelfde wijze als de eerste wordt ook de tweede persoon in het verhaal ingeleid: “En er was ...” Deze man, een bedelaar, is de enige figuur in Jezus’ gelijkenissen die bij name genoemd wordt: Lazarus. Zijn naam is een Griekse vorm van het Hebreeuwse *Eleazar*, dat is: God helpt. Deze Lazarus was neergelegd bij het voorportaal van de rijke man. De Griekse werkwoordsvorm voor ‘neergelegd’ geeft hier aan dat dit eens en voor altijd was gebeurd; hij werd dus niet iedere dag opnieuw door vrienden of verwanten hierheen gebracht en verder thuis verzorgd. Nee, Lazarus was daar definitief weggeworpen, een betekenis die dit woord (*ballein*) eveneens heeft. Zijn lichaam vol zweren, die hem voor de wet onrein maakten (Lev 13:13-37), werd door de honden schoongelikt. Dit zijn voor de Joden onreine dieren. Met deze benaming worden ook de niet-Joden, de heidenen, aangeduid (zie bijv. Mat 7:6 “Geeft het heilige niet aan de honden”).

Lazarus verlangde zijn honger te stillen met wat van de tafel van de rijke afviel. Hij ‘verlangde’ – in werkelijkheid gebeurde dit dus blijkbaar niet. Daarom kunnen

we dit beeld terugvoeren op al die armen, verdrukten en verworpenen die naar de Farizeeën kwamen, om van hen kennis van Gods wetten te ontvangen en de materiële bijstand die ze zo dringend nodig hadden. Tevergeefs, want deze wetgeleerden – die zich op de stoel van Mozes hadden gezet, – legden in plaats daarvan de mensen ondraaglijke lasten op; “maar zelf raakt u die lasten niet met één van uw vingers aan”, zoals Jezus hun al eerder verweet. “Wee u, wetgeleerden, want u hebt de sleutel van de kennis weggenomen; zelf bent u niet binnengegaan en hen die trachtten binnen te gaan, hebt u tegengehouden” (Luc 11:46,52).

Door zijn ziekte, hulpeloosheid en armoede was Lazarus werkelijk volledig op Gods hulp aangewezen. Over zijn geloofsleven lezen we niets, maar het feit dat God deze tijdens zijn leven zo sterk veronachtzaamde mens na zijn dood een ereplaats waardig keurde, pleit voor een houding van geloof gedurende zijn moeizame aardse bestaan. Lazarus is in deze gelijkenis één van de meest beklagenswaardige vertegenwoordigers van het gewone volk, de tollenaars en zondaars, de grote groep waarvan de Joodse leiders verachtelijk spraken als “die schare, die de wet niet kent, vervloekt zijn zij” (Joh. 7:49). Zij lieten hen buiten liggen met hun geestelijke honger en hun zweren, samen met de heidenen. Net als voor Lazarus was dit ook voor die mensen een blijvende toestand, waaruit slechts de dood hen kon bevrijden. Maar al dezen, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, noemde Jezus zalig: zij kunnen genade vinden door Christus bij God, “want zij zullen verzadigd worden” (Mat 5:6). En: “Zalig u, die nu hongert, want u zult verzadigd worden ... Wee u, die nu overvloed hebt, want u zult hongeren” (zie Luc 6:20-26). Zo werd ook Lazarus verzadigd, toen hij in Jezus’ verhaal door de engelen werd gedragen in Abrahams schoot. Dit woord ‘schoot’ (Grieks: *kolpos*) is hetzelfde als ‘boezem’ in Johannes 13:23, waar, bij de paasmaaltijd, één van de discipelen, die Jezus liefhad, lag aan de boezem van Jezus. Dit was de ereplaats aan de maaltijd, zo ook de plaats van Lazarus in Abrahams schoot.

Ook de rijke man stierf en hij werd begraven (Luc 16:23). Zonder maar iets te kunnen meenemen van zijn vele aardse bezittingen, werd hij overgeleverd aan het proces van bederf. Hierna komt er een algehele verandering van toneel, als Jezus voor het vervolg van zijn gelijkenis gebruik maakt van een voorstelling uit de Joodse traditie, een materialistische voorstelling van *hades* en hemel, waarbij de gestorvenen vanuit hun toestand van pijniging of zaligheid met elkaar over een onoverkomelijke kloof heen gesprekken voeren. In de Talmoed zijn hiervan verschillende voorbeelden te vinden. Deze Joodse verhalen zijn ontstaan onder invloed van contacten met heidense volken, vooral Perzen en Grieken, gedurende de laatste vijfhonderd jaar vóór Christus. Zo waren er geleidelijk ideeën ontstaan die geheel afweken van het Oude Testament.*

Dat Jezus deze voorstelling van zaken alleen voor de gang van zijn verhaal gebruikt, maar dat deze geen deel uitmaakt van zijn leer, blijkt uit talloze andere plaatsen in de Bijbel. Het graf, zo lezen we steeds, is de groeve van vernietiging

(Jes 38:17-19; Ps 6:6; 49:9-11,13,15,20,21). De doden hebben daar geen bewustzijn, geen kennis, vreugde noch verdriet (Pred 9:4-10), en ook Gods heiligen slapen in het stof van de aarde totdat God hen weer tot leven roept (Dan 12:2; Joh 5:28; 1 Kor 15:20-23; 1 Tes 4:13-17). Jezus zegt zelf dat er niet onmiddellijk na de dood, maar pas bij zijn wederkomst een scheiding tussen rechtvaardigen en onrechtvaardigen zal worden gemaakt, en dat “Hij een ieder zal vergelden naar zijn werken” (Luc 9:25,26; 19:11-27; Mat 16:27). Zelfs vader Abraham, die door de rijke man wordt aangeroept, heeft “het beloofde niet verkregen” (Heb 11:13,39,40), en zal bij Jezus’ terugkomst lichamelijk uit het graf opstaan om Gods Koninkrijk op aarde binnen te gaan (Luc 20:37,38; Mat 8:11; Rom 4:13).

Op het moment dat in Jezus’ verhaal de rijke man in het dodenrijk zijn ogen opslaat onder de pijnigingen, ziet hij Abraham van verre en Lazarus in zijn schoot. De rijke is nu uitgesloten van het Koninkrijk van God, en veroordeeld tot eeuwige foltering. Bovendien heeft hij de toestand van zaligheid voor ogen, waarin de gelovigen verkeren die naar Gods welbehagen hebben geleefd. Niet het feit dat hij bij zijn leven rijk was, werd oorzaak voor zijn veroordeling (ook Abraham was rijk!). En over de wijze waarop hij zijn rijkdommen had verkregen, treft hem blijkbaar geen verwijt. Evenmin ook zou armoede op zichzelf toegang kunnen waarborgen. Kennelijk ziet hij zelf in dat zijn levenswijze voor God verwerpelijk was, want hij komt niet in opstand, maar legt zich bij de toestand neer; wèl zoekt hij verlichting van zijn lijden. Hiertoe doet hij geen beroep op God, maar tot drie keer toe doet hij een beroep op Abraham, die hij vader noemt. Hiermee brengt hij de trots van het Farizeïsche Jodendom: “Wij hebben Abraham tot vader” (Mat 3:8), en: “Wij zijn Abrahams nageslacht en zijn nooit iemands slaven geweest” (Joh 8:33) tot uitdrukking.

Eerst probeert hij Abrahams medelijden op te wekken, door hem een kleine gunst te vragen: “Zend Lazarus, opdat hij de top van zijn vinger in water dope en mijn tong verkoele”. Hij heeft Lazarus herkend, want talloze malen moet hij hem, liggend aan zijn hoofdpoot, gepasseerd zijn. Op deze man, aan wie hij tijdens zijn leven zelf nooit enige belangstelling heeft geschonken, heeft hij nu zijn hoop gevestigd. Merkwaardig hoe in deze Joodse voorstelling de gestorvenen blijkbaar nog over ledematen (vingers) en zintuigen beschikken. Hoewel Abraham hem aanvankelijk vriendelijk als kind aanspreekt, kan hij hem geen hoop bieden, maar houdt hem de billijke beslissingen van God voor ogen. Aardse zegeningen waren tijdens zijn leven deel geweest, en hij heeft er rijkelijk van genoten. Toen hij daartoe gelegenheid had, heeft hij God niet gezocht te dienen. Zo hebben ook de velen, waaronder de Farizeeën, tijdens Jezus’ optreden onder Israël hun kans om zich te bekeren voorbij laten gaan. Toen het evangelie van het Koninkrijk van God werd gepredikt, hebben zij er zich niet ‘ingedrongen’ (Luc 16:16). “U hebt de tijd niet opgemerkt, dat God naar u omzag” (19:44). Dit heeft God gedaan door in zijn erbarming de Christus tot hen te zenden. De ‘onoverkomelijke kloof’ (16:26) symboliseert de onherroepelijke beslissingen van God in het oordeel.

Abrahams antwoord op het tweede verzoek, geeft duidelijk aan waarom Israël faalde: “Zij hebben Mozes en de profeten, naar hen moeten zij luisteren”. De voormalige rijke had hem namelijk verzocht zijn vijf broers, die blijkbaar net zo leefden als hijzelf had gedaan, te waarschuwen. Naar alle waarschijnlijkheid vierden ze destijds samen met hun broer feest, en zagen zij bij hun thuiskomst en vertrek Lazarus aan de poort liggen. Wanneer deze nu uit de doden tot hen zou komen, zouden ze dit wellicht beschouwen als een teken dat ze zich moesten bekeren. Vroegen ook niet de Farizeeën voortdurend om tekenen? (zie Mat 16:1). Maar zonder geloof baat een teken niets (Joh 4:48). Dit bewijst ook de opwekking door Jezus van de andere Lazarus, de broer van Martha en Maria: “De overpriesters en de Farizeeën dan riepen de Raad samen en zeiden: Wat doen wij, want deze mens doet vele tekenen? Als wij Hem zo laten geworden, zullen allen in Hem geloven ...; En de overpriesters beraadslaagden om ook Lazarus te doden, daar velen der Joden ter wille van hem kwamen en in Jezus geloofden” (Joh 11:46; 12:10,11).

Ditmaal is het antwoord dat Abraham geeft kort en streng: “Zij hebben Mozes en de profeten, naar hen moeten zij luisteren”. Nu spreekt de man Abraham op onbeschaamde wijze tegen: “Neen ... maar”. Waarop van Abrahams kant de afdoende repliek komt: “Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren, zullen zij ook, indien iemand uit de doden opstaat, zich niet laten gezeggen” (Luc 16:30,31). Het grote teken van God, de opstanding van de Here Jezus, vormt de bevestiging van deze uitspraak. Toen de boodschap van de opstanding van de Here de Joodse leiders bereikte, probeerden zij deze gebeurtenis door leugen en omkoperij te ontkennen; “En dit gerucht is onder de Joden verbreid tot de dag van heden toe” (Mat 28:11-15). Uw aanklager is Mozes, op wie u uw hoop gevestigd hebt, heeft Jezus gezegd, “Want indien u Mozes geloofde, zou u ook Mij geloven, want hij heeft van Mij geschreven. Maar indien u zijn geschriften niet gelooft, hoe zult u mijn woorden geloven?” (zie Joh 5:41-47).

Wanneer we het verhaal van deze rechtstreeks tot de Farizeeën gerichte gelijkenis vergelijken met dat van de vorige, betreffende de onrechtvaardige rentmeester — die in eerste instantie tot de discipelen was gericht — zien we dat het thema hetzelfde is, maar de uitwerking verschillend. De rentmeester die, toen hij plotseling uit zijn gunstige positie werd ontheven, uiteindelijk nog met overleg handelde, gebruikte Jezus als een aansporing voor zijn volgelingen om hun aardse goederen verantwoord te gebruiken. De toon van de zojuist besproken gelijkenis is er een van ernstige waarschuwing ten aanzien van de niets en niemand ontziende geldzucht en hoogmoed, de verstoktheid in ongelof, ja zelfs weerstand tegen zijn boodschap en Hemzelf, van de kant van de godsdienstige leiders van Israël. Uiteindelijk werden de ongelovige Joden weggebroken als takken van de olijfboom die Israël symboliseert, en de gelovigen uit de heidenen als wilde loot daartussen geënt, om aan de saprijke wortel deel te krijgen (Rom 11:17-20). “Zij zijn om hun ongelof weggebroken, en u staat door het geloof. Wees niet hoogmoedig, maar vrees!” drukt de apostel Paulus de gelovige

'heidenen' van alle tijden op het hart. En in de brief aan de Galaten zegt hij: "U bemerkt dus, dat zij, die uit het geloof zijn, kinderen van Abraham zijn ... Indien u nu van Christus bent, dan bent u zaad van Abraham, en naar de belofte erfgenamen" (Gal 3:7,29).

De verwerping van de Joden is echter tijdelijk: "totdat de tijden van de heidenen zullen vervuld zijn" (Luc 21:24). De profeet Ezechiël zag in één van zijn visioenen zijn volk in het dodenrijk, waar het als natie eeuwenlang de pijniging van smaad en vervolging heeft moeten lijden. Hun dorre doodsbeenderen werden in dit visioen geleidelijk weer met spieren, vlees en huid bedekt. De Joden zijn geleidelijk naar hun land teruggekeerd, en in 1948 hebben ze de staat Israël opgericht. Nu zijn ze, wat hun geloof aangaat, nog dor en dood, maar bij de komst van de Messias zal de natie weer tot leven worden gewekt en opstaan. "U dorre beenderen, hoort het woord van de HERE. Zo spreekt de Here HERE tot deze beenderen: Zie, Ik breng geest in u, en u zult herleven; Ik zal spieren op u leggen, vlees op u doen komen, u met een huid overtrekken en geest in u brengen, zodat u herleeft; en u zult weten, dat Ik de HERE ben (Ezech 37:5,6).

Bijbelpassages uit de NBG'51 Vertaling

* We geven hier een samenvatting van wat Dr. A. Edersheim hierover geschreven heeft in zijn boek, *The Life and Times of Jesus, the Messiah*, waarin hij vooral de Joodse achtergrond van de evangeliën behandelt:

Volgens Joodse opvattingen bestond het dodenrijk uit twee delen: Gehinnom, waar de goddelozen in het vuur gepijnigd werden, en de hof van Eden, met de boom des levens, waar de zaligen verbleven met hun vader Abraham. Men leest in geschriften van de rabbi's dat de rechtvaardigen in Eden de goddelozen in Gehinnom zien en zich verheugen en dat de goddelozen eveneens de rechtvaardigen in Eden zien en hun zielen worden gekweld; ook konden er gesprekken onder de doden gevoerd worden. Over foltering, vooral door dorst, wordt herhaaldelijk geschreven. Dat de zielen van rechtvaardigen door engelen naar het paradijs worden gedragen komt ook overeen met de Joodse leer, ofschoon dit in de gelijkenis ontdaan is van legendarische details, zoals het aantal en de begroetingen van de engelen. Ofschoon de uitdrukking "Abrahams schoot" niet vaak gebezigd wordt komt het heel vaak voor dat Abraham als "onze vader" wordt aangeropen en hij wordt uitdrukkelijk aangeduid als degene die de zielen in het paradijs ontvangt.

Het eeuwige vuur

De gelijkenis van de rijke man en Lazarus wordt vaak geciteerd als bewijs voor de mening dat de zielen van onrechtvaardigen bij de dood naar het hellevuur gaan en die van de gelovigen naar de zaligheid van de hemel. U hebt dat waarschijnlijk ook van jongs af geleerd. Van menselijk standpunt gezien lijkt dit echter in strijd te zijn met wat de Bijbel ons vertelt over de barmhartigheid van de liefdevolle Schepper.

Want stel uzelf eens de volgende vraag: zou Hij mensen scheppen als het merendeel zou zondigen en vervolgens eeuwig gepijnigd worden? Toch spreekt de Here over 'de eeuwige straf' en 'het eeuwige vuur' (Mat 25:41,46) en over de pijniging van de rijke in de gelijkenis van Lucas 16. Wat vertelt de Bijbel ons over de bestemming van de zondaars?

1. Het Oude Testament leert duidelijk dat zij in het dodenrijk voor eeuwig zullen vergaan: "De goddelozen vergaan, in rook vergaan zij" (Ps 37:20); "Hij is gelijk aan de beesten die vergaan" (Ps 49:13); "De doden weten niets" (Pred 9:5).
2. Vuur is het middel van de volkomen vernietiging van de goddelozen op de dag van Gods oordeel. "De dag komt, brandend als een oven! Dan zullen allen die goddeloosheid bedrijven, worden als stoppels, en de dag die komt zal hen in brand steken, welke hun wortel noch tak zal overlaten" (Mal 4:1); "De HERE zal komen als een vuur ... Te vuur en te zwaard zal de HERE gericht oefenen ... Zij (de overlevenden) zullen de lijken aanschouwen van de mannen, die van Mij afvallig geworden zijn; want hun worm zal niet sterven en hun vuur zal niet uitdoven" (d.w.z. tot de vernietiging compleet is – verg. Jer 17:27; Jes 66:15,16,24).
3. De Here Jezus gebruikt een zelfde beeld van vuur dat de onrechtvaardigen 'bij de voleinding van de wereld' vernietigt: "Zoals het onkruid verzameld wordt en met vuur verbrand ... De engelen zullen uitgaan om de bozen ... af te zonderen, en zij zullen hen in de vurige oven werpen" (Mat 13:40-42, 49,50). Hij maakt een duidelijke zinspelning op Jesaja's beschrijving van het laatste oordeel, wanneer Hij in Mar 9:47,48 waarschuwt voor het gevaar in de hel (Grieks: *Gehenna*) geworpen te worden, "waar hun worm niet sterft en het vuur niet wordt uitgeblust". *Gehinnom*, het dal van Hinnom, was het dal buiten Jeruzalem, dat door koning Josia verontreinigd werd wegens de afschuwelijke kinderoffers die daar gebracht waren (2 Kon 23:10) en dat volgens Joodse overlevering later de plaats werd voor het verbranden van het afval van de stad.
4. De 'straf van eeuwig vuur' is het soort straf die over Sodom en Gomorra kwam (Jud 7) – een vernietiging voor eeuwig "... bij de openbaring van de Here Jezus van de hemel, met de engelen van zijn kracht, in vlammend vuur, als Hij straf oefent over hen, die God niet kennen en het evangelie van onze Here Jezus Christus niet gehoorzamen. Dezen zullen boeten met een eeuwig verderf, ver van het aangezicht van de Here" (2 Tes 1:7,8).
5. De 'poel van vuur' is in Openbaring 20:14,15 het symbool van 'de tweede dood' (de eerste dood is de natuurlijke dood): "En wanneer iemand niet bevonden werd geschreven te zijn in het levensboek, werd hij geworpen in de poel van vuur" Daarin worden allen vernietigd die niet waardig zijn voor eeuwig met Christus te leven; ook 'de dood en het dodenrijk' worden daarin vernietigd: "En de dood en het dodenrijk werden in de poel van vuur geworpen. Dat is de tweede dood: de poel van vuur". Het zijn geen mensen, maar slechts de symbolische wezens – het beest, de draak en de valse profeet – die in de beeldtaal van Openbaring daarin gepijnigd worden: "... en de duivel die hen verleidde, werd geworpen in de poel van vuur en zwavel, waar ook het beest en de valse profeet zijn, en zij zullen dag en nacht gepijnigd worden in alle eeuwigheden" (19:20; 20:10).

Alle Bijbelcursussen en -studies van

Effectief Bijbellezen

Basiscursus De Bijbel

Taalgebruik

Schrift in tegenspraak

De taal van de Bijbel

Belangrijke woorden

Fundamentele begrippen

Hoe leest u, wat leest u?

De Evangelien